

1. Εισαγωγή

- ⇒ Το παρόν κείμενο, ως συνέχεια της προμελέτης που εισήχθη για γνωμοδότηση και ενεκρίθη το 2009 σε συνεδρία του Συμβουλίου Μουσείων, αποτελεί την προτεινόμενη μουσειολογική προσέγγιση (στο εξής μουσειολογική μελέτη) για τη μόνιμη έκθεση του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης (στο εξής ΜΕΛΤ) και αποκύημα οκτάμηνης συνεργασίας της ομάδας εργασίας γι' αυτήν. Η μουσειολογική μελέτη, με κάποιες διαφοροποιήσεις, εδράζεται σαφώς στη μουσειολογική προμελέτη –αλλά και στο «επικαιροποιημένο κτηριολογικό και μουσειολογικό πρόγραμμα» του 2012– και τη συμπληρώνει με τα ακόλουθα:
- ⇒ Τελική διατύπωση της κυρίαρχης ιδέας, των στόχων και των μηνυμάτων της έκθεσης καθώς και των εκθετικών, θεματικών ενοτήτων.
- ⇒ Καθορισμό της επικοινωνιακής και εκπαιδευτικής πολιτικής της έκθεσης αλλά και της ερμηνευτικής της προσέγγισης.
- ⇒ Τελική χωροθέτηση των εκθετικών, θεματικών ενοτήτων.
- ⇒ Αναλυτικό προσδιορισμό του περιεχομένου και της θεματογραφίας της έκθεσης και των εκθετικών, θεματικών ενοτήτων.
- ⇒ Αναλυτική περιγραφή της δομής της έκθεσης, των εκθετικών, θεματικών ενοτήτων και συγκεκριμένες προτάσεις για εκθέματα (το λεγόμενο «σενάριο» της έκθεσης).
- ⇒ Επισημάνσεις για λοιπές μελέτες όμορων αντικειμένων, απαραίτητες για την υλοποίηση του έργου και τη σύνταξη τεχνικών δελτίων.

- Ως εκ των ανωτέρω και των ερευνητικών αναγκών που προκύπτουν από αυτά, διεξήχθη συστηματική τεκμηρίωση των αντικειμένων της συλλογής που είχαν προταθεί στην προμελέτη· παράλληλα, αναζητήθηκαν και νέα αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου, μη επιλεγμένα στη φάση της προμελέτης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι ανάγκες της έκθεσης αλλά και οι στόχοι ενός εθνικού Μουσείου, του Κεντρικού Εθνογραφικού Μουσείου της χώρας. Στο πλαίσιο μιας

δυναμικής ερευνητικής διαδικασίας, οι επιμελήτριες και οι συντηρητές εξερεύνησαν τα αρχεία, τα μητρώα και τις αποθήκες του ΜΕΛΤ, και ανέσυραν υλικά τεκμήρια και έγγραφα που φέρουν συγκλονιστικές «ιστορίες» και προσφέρουν σε πολλές περιπτώσεις μοναδικές μαρτυρίες για το νεώτερο ελληνικό πολιτισμό. Πρόκειται για εργασία υποδομής που θα βρίσκεται σε εξέλιξη για αρκετό καιρό ακόμη και που φαίνεται ότι θα υπηρετήσει με συνέπεια την αποστολή του Μουσείου σε βάθος χρόνου.

- Διεξήχθη, επίσης, έρευνα για την ιστορική τεκμηρίωση της έκθεσης, την αναλυτικότερη σκιαγράφηση του περιεχομένου της, καθώς και για την ανεύρεση πηγών και αρχείων προκειμένου να εντοπιστούν τεκμήρια που θα στοιχειοθετήσουν το εποπτικό της υλικό¹.

- Επιπλέον, με την αρωγή ειδικών συμβούλων, το Μουσείο διεξήγαγε περιορισμένης έκτασης έρευνα για τις εφαρμογές των νέων τεχνολογιών που προτείνονται σε αυτήν τη φάση, προκειμένου να διασφαλιστούν τόσο η συνάφεια των προτεινόμενων λύσεων με τεχνολογίες αιχμής όσο και η δυνατότητα υλοποίησης των λύσεων αυτών.

- Το Ερευνητικό Εργαστήριο Μουσειολογίας του Τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου πραγματοποίησε για το Μουσείο έρευνα κοινού, με σκοπό να συλλεγούν καίρια στοιχεία για τη σχέση του Μουσείου με τους εν δυνάμει επισκέπτες του και να διερευνηθούν οι αντιδράσεις τους ως προς τους στόχους και τη θεματογραφία της μελέτης. Τα αποτελέσματα της έρευνας τροφοδότησαν με καταλυτικό τρόπο τη μελέτη. Η συνεργασία με το εν λόγω Εργαστήριο θα συνεχιστεί και με άλλες προκαταρκτικές αξιολογήσεις κατά τη διάρκεια εκπόνησης των μελετών υλοποίησης².

1.1. Επισημάνσεις

⇒ Η μελέτη προτείνει σε αρκετά μεγάλο βαθμό λεπτομέρειας τις βασικές κατευθύνσεις για τη λειτουργία του Μουσείου και την

---

¹ Τα κείμενα εργασίας που συντάχθηκαν καθώς και πίνακας πηγών και αρχείων υποβάλλονται με την παρούσα. Είναι εύλογο ότι η έρευνα περιεχομένου θα συνεχιστεί εις βάθος καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης υλοποίησης.

² Η σχετική αναφορά υποβάλλεται με την παρούσα.

οργάνωση της μόνιμης έκθεσης. Στην παρούσα φάση, ωστόσο, δεν είναι απολύτως δεσμευτική και υπάρχει ευελιξία ενσωμάτωσης εν γένει παρατηρήσεων καθώς και επιλογών που σχετίζονται με το ύψος του προϋπολογισμού υλοποίησης του έργου.

- ⇒ Η αναφορά αυτή συνοδεύεται από «3D» κάτοψη του οικοδομικού τετραγώνου επί των οδών Άρεως - Αδριανού - Βρυσακίου - Κλάδου που θα φιλοξενήσει την έκθεση, έτσι ώστε να προσεγγίζεται σε συνάρτηση με αυτή³.
- ⇒ Τέλος, το περιεχόμενο της προμελέτης ως προς τη φυσιογνωμία, τους καταστατικούς στόχους, τις λειτουργίες (και χωροθέτηση των λειτουργιών αυτών) του Μουσείου αλλά και τις προτάσεις για τη μεταστέγασή του στο εν λόγω οικοδομικό τετράγωνο θεωρείται γνωστό και ως εκ τούτου δεν επαναλαμβάνεται εδώ⁴.

1.2. Φυσιογνωμία και δυναμική του «νέου» Μουσείου

- Όπως έχει ήδη επισημανθεί, το όραμα για το νέο Μουσείο και ο ρόλος που αναμένεται να διαδραματίσει στο πολιτιστικό τοπίο και τον κοινωνικό βίο της χώρας έχει παρουσιαστεί με επάρκεια στη Μουσειολογική Προμελέτη. Αξίζει απλώς να τονιστεί σε αυτό το σημείο ότι, ενώ επί του παρόντος οι μόνιμες εκθέσεις του ΜΕΛΤ είναι κατεξοχήν «αντικειμενοκεντρικού», στατικού χαρακτήρα, στην επανέκθεση το ενδιαφέρον θα στραφεί στον άνθρωπο και στην εμπειρία που θα θέλαμε να αποκομίσει κατά την επίσκεψή του στο Μουσείο – προτείνεται επομένως η «δημιουργία» ενός σύγχρονου Μουσείου όπου κυριαρχούν οι αρχές της βιωματικής προσέγγισης, της «ψυχαγωγικής εκπαίδευσης» και της ανανεωσιμότητας, και ο νεότερος ελληνικός πολιτισμός προβάλλεται σφαιρικά μέσα από την ερμηνευτική προσέγγιση της υλικής αλλά και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς· ενός μουσείου-φορέα κοινωνικής αλλαγής και ανάπτυξης, που δεσμεύεται στην προσέγγιση ευρύτερου κοινού και που διεκδικεί με τόλμη τη θέση του στη «βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου», ενός μουσείου διεπιστημονικού,

---

³ Υποβάλλεται με την παρούσα.

⁴ Αντίγραφο της Μουσειολογικής Προμελέτης υποβάλλεται με την παρούσα.

ενσυνείδητα πολιτικού και ενδεχομένως αναστοχαστικού χαρακτήρα. Η ορθή επιλογή της προσέγγισης αυτής επιβεβαιώνεται και ανατροφοδοτείται και από τα αποτελέσματα της έρευνας κοινού που αναφέρεται παραπάνω.

- Επιπροσθέτως, το όραμα για το Μουσείο περιλαμβάνει και την προσδοκία για δημιουργία νέων παραρτημάτων του, πλέον των υπαρχόντων. Τα παραρτήματα θα φιλοξενούν μονοθεματικές εκθέσεις οι οποίες θα συνδιαλέγονται με την κεντρική έκθεση.

Στο πλαίσιο της δυναμικής ανάπτυξης του Μουσείου, προτείνεται η αποξήλωση της υπάρχουσας έκθεσης στο Τζαμί Τζισδαράκη και η χωροθέτηση εκεί της πρώτης εισαγωγικής ενότητας της νέας έκθεσης που αφορά στην ιστορία του Μουσείου αλλά και του ίδιου του Μνημείου. Με την πρόταση αυτή επιχειρείται:

- ⇒ Η αύξηση της επισκεψιμότητας στο χώρο αυτό.
- ⇒ Η αξιοποίησή του ως προπομπού για την έκθεση στο οικοδομικό τετράγωνο.
- ⇒ Η ένταξη στο Μνημείο της ενότητας για την ιστορία του Μουσείου. Το Τζαμί αποτελεί τη «φυσική» και εύλογη στέγη της ενότητας αυτής καθώς υπήρξε και η πρώτη ιστορικά στέγη του Μουσείου.
- ⇒ Η μεταφορά της συλλογής κεραμικών του Βασίλη Κυριαζόπουλου σε ένα κτήριο⁵ μεγαλύτερου εμβαδού που θα έχει τη δυνατότητα να τη φιλοξενήσει στο σύνολό της, σύμφωνα και με την επιθυμία του δωρητή.

---

⁵ Συζητείται αρχικά το παράρτημα του Μουσείου στην οδό Θέσπιδος που επί του παρόντος φιλοξενεί τις διοικητικές υπηρεσίες και το επιστημονικό προσωπικό του Μουσείου.

2. Κυρίαρχη ιδέα_ Στόχοι

Αναφέρονται οι στόχοι της μόνιμης έκθεσης συνολικά οι οποίοι θα αναπαράγονται και θα ενισχύονται σε όλες τις εκθετικές ενότητες.

2.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Μουσεία και ταυτότητα

Η κυρίαρχη ιδέα της έκθεσης έχει την αφετηρία της στην παραδοχή ότι οι άνθρωποι επισκέπτονται τα μουσεία για να αναζητήσουν, να αναγνωρίσουν, να επιβεβαιώσουν, αλλά και να αμφισβητήσουν πτυχές της ατομικής και συλλογικής τους ταυτότητας, να προσδιορίσουν και να επαναπροσδιορίσουν τη θέση τους στον κόσμο και, βεβαίως, να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν στοιχεία της πολιτισμικής τους ταυτότητας, τα «κοινά» που μοιράζονται με τους συνανθρώπους τους, όπως και τα στοιχεία που τους διαφοροποιούν από τους «άλλους», να πραγματευτούν εν γένει την «αίσθηση του συνανήκειν».⁶ Η σύνδεση, άλλωστε, της πολιτιστικής κληρονομιάς με την «έννοια» της ταυτότητας έχει επισημανθεί με απόλυτη επάρκεια από πλείστους μελετητές του φαινομένου του μουσείου⁷.

- Νέος ελληνισμός/ νέος ελληνικός πολιτισμός

Στο ΜΕΛΤ η συζήτηση για την πολιτιστική κληρονομιά εντάσσεται στο χρονικό πλαίσιο του νέου ελληνικού πολιτισμού⁸. «Σημείο έναρξης» του πλαισίου αυτού θα μπορούσε να αποτελέσει η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, το 1453, που σηματοδοτεί την ουσιαστική κατάρρευση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και την αντικατάστασή της από την Οθωμανική. Πολλές από τις «πραγματικότητες», ωστόσο, του νέου ελληνισμού έχουν τις ρίζες τους στον υστεροβυζαντινό κόσμο και πολλές από αυτές έχουν αφήσει τα ίχνη τους έως και τις μέρες μας. Η έκθεση περιλαμβάνει αναφορές σε ολόκληρη αυτήν τη χρονική

---

⁶ Βλ. σχετικά το Gazi, A. 2012, Making and remaking identities in the museum, αδημοσίευτη ομιλία, στο πλαίσιο του συνεδρίου Museum Citizens: National Museums and the European Citizen, EUNAMUS WP6, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 25-27 Απριλίου, 2012.

⁷ Μεταξύ άλλων βλ. Lowenthal, D. 1985, *The Past is a Foreign Country*, Cambridge, Cambridge University Press, Smith, L. 2006, *Uses of Heritage*, London and New York, Routledge.

⁸ Κοντογεώργης, Δ. 2012, Κείμενο εργασίας για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης.

περίοδο· εστιάζει εντούτοις στο διάστημα από το 1750 έως και το 1960, στους δύο αιώνες από τους οποίους προέρχεται και η συντριπτική πλειοψηφία των αντικειμένων των συλλογών του Μουσείου. Χρονικό διάστημα, επίσης, κατά το οποίο ο νέος ελληνικός πολιτισμός συγκροτείται, ακμάζει και εν τέλει «μέσα από ποικίλες συγκυρίες που υπαγόρευαν ανάλογες προσαρμογές και συνεχείς αλληλεπιδράσεις με έτερα πολιτιστικά σύνολα»⁹ φτάνει να «απηχείται» στην «ταυτότητα» των σημερινών Ελλήνων.

2.2. Κυρίαρχη ιδέα - στόχοι

Ο νεώτερος ελληνικός πολιτισμός έχει συμβάλει καταλυτικά στη συγκρότηση της ταυτότητας των Ελλήνων – είναι το άμεσο παρελθόν τους/ μας.

Οι Έλληνες μπορούν να ανακαλύψουν σημαντικές πτυχές της ταυτότητάς τους στη νεώτερη πολιτισμική κληρονομιά.

Η ανάλυση της κυρίαρχης ιδέας θέτει επιμέρους ερωτήματα/ στόχους:

- ⇒ Ποιοι είμαστε; Ποιος είναι ο νέος ελληνισμός και πώς έχει συμβάλει το πρόσφατο παρελθόν στη συγκρότηση και τη δυναμική της ταυτότητάς του; *Η έκθεση προτείνει ένα «ταξίδι» αυτογνωσίας και ενθαρρύνει τους επισκέπτες να αναζητήσουν πτυχές της ταυτότητάς τους.*
- ⇒ Πώς συγκροτήθηκε ο νεώτερος ελληνικός πολιτισμός;
- ⇒ Ποιο είναι το ιστορικό του πλαίσιο;
- ⇒ Ποιες επιρροές τον έχουν διαμορφώσει;
- ⇒ Ποιοι είναι οι «φορείς» του;
- ⇒ Πώς τον αντιλαμβάνονται οι Έλληνες και πώς οι αλλοδαποί;
- ⇒ Ποιες είναι οι δημιουργίες του νέου ελληνισμού και πώς «αποτυπώνονται» οι ποικίλες πτυχές της ταυτότητας του στις δημιουργίες αυτές – υλικές και άυλες;
- ⇒ Ποια είναι η λεγόμενη «λαϊκή τέχνη» και ποια τα χαρακτηριστικά της;

---

⁹ Πανσεληνά, Γ., 2012 Συνοπτική Επισκόπηση της Ελληνικής Ιστορίας, κείμενο εργασίας για την υποστήριξη της παρούσας μελέτης.

Οι παραπάνω στόχοι υπαγορεύονται και από τα αποτελέσματα της έρευνας κοινού, η οποία καταδεικνύει την αδήριτη ανάγκη σκιαγράφησης του νέου ελληνικού πολιτισμού: ενώ αποτελεί το «κοντινό» παρελθόν του σημερινού Έλληνα, παραμένει «ο μεγάλος άγνωστος» για σημαντική μερίδα του πληθυσμού. Οι πληροφοριοδότες που συμμετείχαν στην έρευνα επεσήμαναν επίσης την ανάγκη πλαισίωσης των «αντικειμένων» που παρουσιάζονται στα μουσεία με τα πολιτισμικά τους συμφραζόμενα, καθώς και την ανάγκη σύνδεσης των ζητημάτων που θα πραγματεύεται η έκθεση με το σήμερα¹⁰.

2.3. Στοιχεία για την ερμηνευτική προσέγγιση της έκθεσης

Η ερμηνευτική προσέγγιση της έκθεσης και των εκθετικών ενοτήτων παρουσιάζεται αναλυτικά στην ενότητα 4 της παρούσας. Αναφέρονται εδώ, ωστόσο, κάποια στοιχεία, που αποτελούν αναζητήσεις της σύγχρονης λαογραφίας/ ανθρωπολογίας και του λεγόμενου «νέου μουσείου»¹¹.

- ⇒ Η έκθεση περιλαμβάνει στοιχεία για αγροτικούς αλλά και για αστικούς πληθυσμούς.
- ⇒ Η ιστορική διάσταση στη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων είναι ιδιαίτερα σημαντική/ είναι σημαντικό να δηλώνονται στοιχεία της κοινωνικής αλλαγής σε βάθος χρόνου. Η ιστορία και το κοινωνικοπολιτισμικό αλληλοκαθορίζονται.
- ⇒ Οι διαφορετικές πτυχές ενός πολιτισμικού συστήματος προσδιορίζουν η μια την άλλη.
- ⇒ Η αναπαράσταση πολιτισμικών οντοτήτων βασίζεται και στη μελέτη της προφορικής παράδοσης, της κοινωνικής εμπειρίας, των ιστορικών αναπαραστάσεων και της κοινωνικής μνήμης.

---

¹⁰ Βλ. σχετικά την αναφορά για την έρευνα κοινού που υποβάλλεται με την παρούσα.

¹¹ Επαρκής συζήτηση για το «νέο μουσείο» γίνεται μεταξύ πολλών άλλων και στο Hooper-Greenhill, E. 2000 *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London, Routledge.

⇒ Η πραγματικότητα είναι πλουραλιστική και σχετική και εξαρτάται από τη θέση του «ομιλούντος»¹².

Για την ενίσχυση της ερμηνευτικής της προσέγγισης η έκθεση «επιστρατεύει» επίσης συγκεκριμένες «τεχνικές»:

- ⇒ Επιχειρεί συνδέσεις/ συνεχές «παιχνίδι» μεταξύ των ενότητων («η μία ενότητα μέσα στην άλλη»).
- ⇒ Παραθέτει «ιστορίες» που «ξετυλίγονται» παράλληλα με την έκθεση αντικειμένων (ιστορικό - κοινωνικό πλαίσιο/ φόντο).
- ⇒ Προβάλλει τη θέση του παρόντος/ το παρελθόν μέσα από τα μάτια του παρόντος/ πρακτικές-εμπειρίες που μετεξεγλίσσονται και επιβιώνουν.
- ⇒ Ενθαρρύνει το χιούμορ/ την «κριτική» συγκίνηση/ τον αναστοχασμό.
- ⇒ Επιχειρεί τη μερική αναπαράσταση της πολλαπλότητας της ελληνικής κοινωνίας.

---

¹² Για όλα τα παραπάνω βλ. Δημητρίου-Κοτσώνη, Σ., Δημητρίου, Σ.1996 *Ανθρωπολογία και Ιστορία*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.

3. Επικοινωνιακή/ Εκπαιδευτική πολιτική_ Ερμηνευτική προσέγγιση_ Ερμηνευτικά μέσα_ Επικοινωνιακές στρατηγικές

3.1. Επικοινωνιακή/ Μαθησιακή πολιτική

⇒ Η επικοινωνιακή και μαθησιακή πολιτική της έκθεσης βασίζονται σε θεωρητικά μοντέλα για την επικοινωνία και τη μάθηση στο χώρο του μουσείου που ευνοούν τη δημιουργία συνθηκών για διαφορετικές ερμηνείες και αναγνώσεις, και υποστηρίζουν διαφορετικούς τρόπους μάθησης με έμφαση στην προσπάθεια έμπνευσης, προβληματισμού και ενεργητικής συμμετοχής του επισκέπτη, στη διατύπωση καίριων ερωτημάτων και στην προώθηση του διαλόγου. Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται σε σύγχρονες αντιλήψεις για τη μάθηση σε χώρους μη τυπικής εκπαίδευσης, που αντιμετωπίζουν [τη μάθηση] ως ενεργό διαδικασία, κατά την οποία αυτός/ή που μαθαίνει δίνει νόημα στις εμπειρίες, τόσο ατομικά, όσο και ως μέλος μιας ομάδας, μέσα από την αλληλεπίδραση με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Το βάρος μετατίθεται από τα δεδομένα στο άτομο και υπογραμμίζεται το «φιλτράρισμα» που κάνει ο καθένας μας προκειμένου να αντιληφθεί και να «οικειοποιηθεί» τη γνώση. Επίσης, ο όρος «μάθηση» εμπεριέχει την ανάπτυξη γνωσιακών ικανοτήτων καθώς και την έννοια της συναισθηματικής μάθησης¹³.

- Τα σύγχρονα μουσεία, και ιδιαίτερα τα μουσεία που συνδυάζουν πρωτοποριακά μοντέλα μάθησης, όπως ο κονστрукτιβισμός, με τη χρήση νέων τεχνολογιών, αποσκοπούν στην *ενδυνάμωση* του πολίτη (empowerment) απέναντι στα κοινά αλλά και απέναντι στον ίδιο του τον εαυτό. Σύμφωνα με τον Βρετανό ερευνητή στην κοινωνική παιδαγωγική Basil Bernstein, η έννοια της ενδυνάμωσης λαμβάνει ποικίλες μορφές ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο δρα¹⁴. Έτσι, η *πολιτική ενδυνάμωση* (political empowerment) αφορά στην ανάπτυξη της ικανότητας συμμετοχής του πολίτη στη συλλογική πραγματικότητα και στην κατανόηση

¹³ Βλ. σχετικά Falk, J.H & Dierking, L.D. 2000, *Learning from museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, AltaMira Press, California και Hein, G.E. 1998, *Learning in the Museum*, Routledge, London and New York.

¹⁴ Bernstein, Basil, 2000, *Pedagogy, Symbolic Control and Identity. Theory, Research, Critique* (αναθ. έκδοση), Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham, Boulder, New York, Oxford.

γεγονότων που τον αφορούν άμεσα. Η *γνωσιακή ενδυνάμωση* (cognitive empowerment) αφορά στην καλλιέργεια ατομικών δεξιοτήτων και στην ενίσχυση της φυσικής περιέργειας, της ανάγκης για ενσυναίσθηση, της διάθεσης για ανακάλυψη και της συνδυαστικής ικανότητας.

Συνεπώς, προτείνεται μια ολιστική προσέγγιση για την επικοινωνία και τη μάθηση που δεν έχει σχέση με τη διδακτική προσέγγιση, η οποία χαρακτηρίζει την τυπική εκπαίδευση στο σχολείο καθώς και πολλές παραδοσιακές μουσειακές εκθέσεις.

3.2. Κοινό-Στόχος

Το ΜΕΛΤ θα απευθύνεται σε ποικίλες ομάδες κοινού, όπως αρμόζει σε μουσεία που φιλοδοξούν να αποτελέσουν δημοφιλή προορισμό τόσο για τους πολίτες/κατοίκους της πρωτεύουσας όσο και για τους επισκέπτες της, Έλληνες και αλλοδαπούς. Θα προσφέρει, δηλαδή, ποικίλες εμπειρίες που θα στοχεύουν ανά περίπτωση σε διαφορετική ομάδα κοινού, όπως μαθητές, οικογένειες, ελεύθερους επισκέπτες, ερευνητές κ.ά. Η μελέτη και ο σχεδιασμός της έκθεσης θα προβλέπουν, επίσης, ειδικά «πακέτα» ή «οδηγίες» για τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων κοινού.

Για λόγους, ωστόσο, ορθής μεθοδολογικά και πιο δημιουργικής και αποτελεσματικής ανάπτυξης των ερμηνευτικών μέσων της έκθεσης, ως το κατ' εξοχήν κοινό-στόχος του Μουσείου ορίζονται οι οικογένειες (ομάδες ενηλίκων με παιδιά). Μεγάλος αριθμός εκθεμάτων, δηλαδή, θα μελετηθεί και θα σχεδιαστεί στη λεπτομέρειά του, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται ιδιαίτερα στις ανάγκες αυτής της ομάδας κοινού. Επισημαίνεται ότι οι ομάδες ενηλίκων με παιδιά αποτελούν διεθνώς τους κατ' εξοχήν επισκέπτες των μουσείων και καλύπτουν πολύ μεγάλο φάσμα ηλικιών. Τέλος, οι ανάγκες των σχολικών ομάδων (της πολυπληθέστερης ομάδας κοινού των μουσείων διεθνώς) θα καλύπτονται επαρκώς από τη μελέτη και το σχεδιασμό της έκθεσης, αλλά και από το σχεδιασμό οργανωμένων επισκέψεων και «εκπαιδευτικών προγραμμάτων», στα οποία το ΜΕΛΤ έχει πολυετή εμπειρία.

3.3. Ερμηνευτική προσέγγιση

Προς ενίσχυση της κεντρικής ιδέας και των βασικών στόχων, η ερμηνευτική προσέγγιση της έκθεσης βασίζεται, κατά κύριο λόγο, στη βιωματική μάθηση που

δίνει έμφαση στο ρόλο της εμπειρίας μέσα στη μαθησιακή διαδικασία. Εδράζεται, επίσης, σε πολλά σημεία, στην «τεχνική» της «αφήγησης ιστοριών» (story-telling). Ο «λόγος» της έκθεσης, επομένως, βασίζεται στη χρήση διαφορετικών ερμηνευτικών «φωνών».

Συγκεκριμένα η έκθεση, μεταξύ άλλων, θα χρησιμοποιήσει:

- ⇒ προσωπικές ιστορίες, αποσπάσματα από συνεντεύξεις, προφορικές μαρτυρίες (ανώνυμων πολιτών, πολιτικών, επιστημόνων, επιχειρηματιών κ.ά.), ρήσεις, τεκμήρια, εν ολίγοις, προφορικής ιστορίας όπως προκύπτουν από την έρευνα περιεχομένου
- ⇒ πληροφορίες και ντοκουμέντα της ιστοριογραφίας (όπως προκύπτουν από την έρευνα περιεχομένου)
- ⇒ ντοκουμέντα της ειδησεογραφίας (όπως προκύπτουν από την έρευνα περιεχομένου)
- ⇒ αποσπάσματα από τη λογοτεχνία (με συναφή θεματολογία)
- ⇒ το «λόγο» των ίδιων των επισκεπτών.

3.4 Ερμηνευτικά μέσα

Οι επικοινωνιακοί στόχοι της έκθεσης ενισχύονται από τη χρήση ποικίλων εκθεσιακών μέσων, συμβατικών και νέων. Τα εκθέματα και τις εκθετικές ενότητες θα συνθέτουν κείμενα, εικόνες, προβολές βίντεο, κατασκευές και πολυμεσικές εφαρμογές. Είναι μάλιστα ενδιαφέρον ότι τα αποτελέσματα αξιολόγησης σε μουσεία του εξωτερικού συγκλίνουν κατά κανόνα στην εξής παραδοχή: το ιδανικό ερμηνευτικό μοντέλο σε μια έκθεση είναι αυτό που συνδυάζει εκθέματα νέων τεχνολογιών με παραδοσιακά εκθέματα. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, επιχειρείται η επίτευξη της καλύτερης δυνατής σχέσης μεταξύ «ερμηνευτικού μέσου» και «στόχου/ περιεχομένου» της κάθε εμπειρίας που προσφέρεται στον επισκέπτη.

3.4.1. Εφαρμογές νέων τεχνολογιών

Σημειώνεται και πάλι εδώ ότι οι προτάσεις για τις εφαρμογές νέων τεχνολογιών συνάδουν με τις αρχές των τεχνολογιών αιχμής. Συγκεκριμένα:

- ⇒ Η δημιουργία «εμπειρίας» για το χρήστη βρίσκεται στην καρδιά των νέων τάσεων ως προς τη σχεδίαση των διεπαφών και της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με το ψηφιακό περιβάλλον.
- ⇒ Βρισκόμαστε στην εποχή του διάχυτου υπολογισμού: ubiquitous computing, pervasive, ambient intelligence: ο Η/Υ «εξαφανίζεται» (disappearing computer).
- ⇒ Σε κάθε περίπτωση επιχειρείται η αρμονική συνύπαρξη εφαρμογών με την παρουσίαση των συλλογών/ «φυσική» σύνδεση αντικειμένων και εφαρμογών.

Με απλά λόγια, η «τεχνολογία» στην έκθεση δεν κυριαρχεί, είναι ως επί το πλείστον «αόρατη». Υπάρχει για να ενισχύει την ερμηνευτική προσέγγιση των εκθετικών ενοτήτων και τη βιωματική τους διάσταση. Επίσης, εκεί όπου η ερμηνευτική προσέγγιση εξυπηρετείται καλύτερα με ένα απλό ακουστικό έκθεμα, επί παραδείγματι, προτιμάται αυτό έναντι μιας πιο σύνθετης ψηφιακής παραγωγής.

3.5. Συμπληρωματικά στοιχεία για την επικοινωνιακή πολιτική και τις επικοινωνιακές στρατηγικές προώθησης του έργου του Μουσείου

3.5.1. Γλώσσα

Είναι ευνόητο ότι όλα τα κείμενα του Μουσείου (έντυπα και ψηφιακά) θα εμφανίζονται στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα.

3.5.2. «Εταιρική Ταυτότητα»

Για τη ενίσχυση της συγκρότησης της δυναμικής «ταυτότητας» του Μουσείου προτείνεται η δημιουργία νέου λογότυπου που θα εμφανίζεται στο σύνολο του έντυπου (διαφημιστικού) υλικού, όπως σε ενημερωτικό φυλλάδιο, αφίσα, εισιτήρια, καθώς και στις παραγωγές/ στα προϊόντα (αναλώσιμα, πωλητέα, «εκπαιδευτικά πακέτα», ψηφιακές παραγωγές κ.ά.) που θα κυκλοφορούν και «εκτός των τειχών του». Στην προώθηση του Μουσείου θα συμβάλλουν και άλλες δράσεις που θα «δημοσιοποιούν» την πορεία του έργου και θα δημιουργούν αίσθημα προσδοκίας στους μελλοντικούς επισκέπτες του: π.χ. σηματοδότηση του

εργοταξίου με γιγαντοαφίσες, αναγγελίες στον Τύπο σε τακτά χρονικά διαστήματα κ.λπ.

3.5.3. Αξιολόγηση

Προκειμένου το Μουσείο να διερευνήσει αν τα θέματα και τα εκθέματα της έκθεσης είναι αποτελεσματικά και σε ποιο βαθμό ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των ομάδων κοινού που κατ' εξοχήν ενδιαφέρεται να προσεγγίσει, κατά τη διάρκεια των μελετών υλοποίησης της έκθεσης θα διεξαχθούν προγράμματα αξιολόγησης.

3.5.4. Online προώθηση του έργου

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου, θα αξιοποιηθεί το διαδίκτυο, προκειμένου να συζητηθούν [με] και να αξιολογηθούν από το κοινό ιδέες, μηνύματα, εκθέματα στο στάδιο διαμόρφωσής τους κ.λπ. Θα μπορούσαν επί παραδείγματι, να «επιστρατευτούν» εθελοντές συγγραφείς «blogs» οι οποίοι θα «συλλέγουν» σχόλια και παρατηρήσεις επί των «μουσειακών χρονικών» που θα παρουσιάζουν. Κάποια ψηφιακά εκθέματα, ιδιαίτερα όσα αναζητούν ανατροφοδότηση από το κοινό, μπορούν να παραμείνουν online και όταν το νέο Μουσείο ανοίξει για το κοινό. Τέλος, τα τελευταία χρόνια αναγνωρίζεται από τα μουσεία η επικοινωνιακή αξία των podcasts¹⁵. Το ΜΕΛΤ θα μπορούσε καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησής του και ευλόγως και έπειτα από την έναρξη της λειτουργίας του να ενημερώνει το εν δυνάμει κοινό του για τις δράσεις του και μέσω αυτής της τεχνολογίας και, βεβαίως, με την αξιοποίηση των κοινωνικών μέσων.

---

¹⁵ Ηχητικές ή πολυμεσικές ψηφιακές «εκπομπές» που μπορούν να δημιουργηθούν από το μουσείο και να «τροφοδοτηθούν» στο κοινό του μέσω του διαδικτύου.

4. Χωροθέτηση/ Περιγραφή Εκθετικών Ενοτήτων_

Περιγραφή Εκθεμάτων/ Θεματογραφία/ Στόχοι

Η έκθεση σε συνέπεια με τους στόχους της θα αναπτύσσεται και θα διαρθρώνεται σε τρεις εισαγωγικές ενότητες και πέντε του κυρίως θέματος. Παρόλο που οι πέντε ενότητες του κυρίως θέματος πραγματεύονται διαφορετικά θέματα η κάθε μία, «νήματα» συνδέουν το περιεχόμενο και των πέντε.

Πιο συγκεκριμένα, όλες οι ενότητες της έκθεσης αναπτύσσονται στα κτήρια Γ1, Γ2, Δ (Δ1, Δ2, Δ3, Δ4), Ε, Ζ, Μ, Ν (οικία Δραγούμη) και Α του οικοδομικού τετραγώνου, πλην της ενότητας 4.1.1. της εισαγωγής η οποία αναπτύσσεται στο Τζαμί Τζισδαράκη, έναντι του κτηριακού συγκροτήματος του οικοδομικού τετραγώνου, και έχουν ως εξής (αναφέρονται εδώ με «τίτλους εργασίας»):

4.1. Εισαγωγή

- 4.1.1. Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης & Το Τζαμί Τζισδαράκη/ Τζαμί Τζισδαράκη
- 4.1.2. Η ιστορία του τετραγώνου/ Κτήριο Γ2
- 4.1.3. Από πού είστε;/ είμαστε; - Η καταγωγή του νεώτερου ελληνισμού/ Κτήριο Γ1

4.2. Κυρίως θέμα

- 4.2.2. Που μένουν;/ Πού μένετε; - Η κατοικία και το «ο κύκλος της ζωής»/ Κτήριο Δ (Δ1, Δ2, Δ3, Δ4)
- 4.2.3. Πώς διασκεδάζουν;/ Πώς διασκεδάζετε; - Νεώτερος Ελληνισμός και Ψυχαγωγία/ Κτήριο Ε
- 4.2.3. Τι δουλειά κάνουν;/ Τι δουλειά κάνετε; - Εργασία και Απασχόληση/ Κτήρια Μ και Ζ
- 4.2.4. Τι φοράτε;/ Τι φορούν; - Ντύσιμο και Στολισμός/ Κτήριο Ν (οικία Δραγούμη)
- 4.2.5. Τι πιστεύουν;/ Τι πιστεύετε; - Θρησκεία - δοξασίες- έθιμα και παραδόσεις/ Κτήριο Α

4.3. Εννοιακές ενότητες που «διατρέχουν»/ διαθλούν τις θεματικές ενότητες της έκθεσης

- Μεταξύ Ανατολής και Δύσης
- Μεγαλώνοντας στη νεώτερη Ελλάδα (καθημερινή ζωή, εκπαίδευση)
- Ιστορία και πολιτική
- Ήθη και έθιμα και ο κύκλος του χρόνου

4.4. Επισημάνσεις/ Ερμηνευτική προσέγγιση (αναλυτικά)

- ⇒ Στην παρούσα παρουσιάζονται αρκετά αναλυτικά η δομή και οι ενότητες της έκθεσης, προκειμένου να σκιαγραφηθεί σε αδρές γραμμές η εμπειρία της επίσκεψης. Περισσότερες λεπτομέρειες, ωστόσο, για τα εκθέματα καθώς και πιο συγκεκριμένες επιλογές ως προς τα ερμηνευτικά μέσα θα παρουσιαστούν στη μουσειογραφική μελέτη που θα ακολουθήσει. Είναι εύλογο ότι στη μουσειογραφική μελέτη θα υπάρξουν και αποκλίσεις από την παρούσα.
- ⇒ Αν και ο μουσειολογικός και μουσειογραφικός σχεδιασμός προτείνουν την αρχική τουλάχιστον πορεία του επισκέπτη, οι εκθετικές ενότητες διατηρούν νοηματική αυτοτέλεια. Αυτό σημαίνει ότι αναπτύσσονται οργανικά γύρω από την κυρίαρχη ιδέα της έκθεσης, καθώς και ότι αναπαράγουν βασικούς της στόχους. Ως εκ τούτου, ο επισκέπτης που θα επιλέξει να παραλείψει κάποια από αυτές ή θα τις προσεγγίσει με διαφορετική από την προτεινόμενη πορεία, θα «εκτεθεί» και πάλι και σε κάθε περίπτωση στα μηνύματα που πραγματεύεται η έκθεση. Σημειώνεται εδώ ότι για την οικονομικότερη και ασφαλέστερη λειτουργία του Μουσείου η είσοδος και έξοδος των επισκεπτών στο οικοδομικό τετράγωνο θα γίνεται μόνο από την κυρία είσοδο του Μουσείου, επί της οδού Άρεως. Οι άλλες πύλες του Μουσείου θα παραμένουν κλειστές και θα ανοίγουν μόνο εφόσον πρόκειται να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες κάποιας εκδήλωσης, εκτός κανονικού ωραρίου του Μουσείου.
- ⇒ Με βάση την επικοινωνιακή πολιτική και τις μαθησιακές μεθόδους που προτείνονται για την έκθεση, ο επισκέπτης καλείται να συμμετάσχει σε μια «ευχάριστη εμπειρία» παρατήρησης, δράσης,

συμμετοχής και ανακάλυψης που έχει ως στόχο την ενεργοποίηση της κριτικής σκέψης και του αναστοχασμού, τη γόνιμη συγκινησιακή φόρτιση, την κοινωνική συνεύρεση και αλληλεπίδραση και την «ενδυνάμωση» του ατόμου (παροχή εμπειριών και μέσων που θα τον βοηθήσουν στην πραγμάτευση των θεμάτων της έκθεσης και στην αναγνώριση πτυχών που αφορούν στη ζωή του).

- ⇒ Η έκθεση επιχειρεί να διατηρήσει ισορροπία μεταξύ των ερμηνευτικών μέσων που στηρίζονται στην ψηφιακή τεχνολογία και των πιο συμβατικών επιλογών (αντικείμενα, στατικά/μηχανικά εκθέματα, σκηνικές αναπαραστάσεις, κείμενα κ.ο.κ.). Επιχειρεί, επίσης να παρουσιάσει και να αναδείξει το μέγιστο δυνατό αριθμό αντικειμένων της εξαιρετικά πλούσιας συλλογής του ΜΕΛΤ.
- Σημειώνεται ότι για την ανάπτυξη των οπτικοακουστικών παραγωγών θα ζητηθεί η καλλιτεχνική παρέμβαση καταξιωμένων σκηνοθετών.
- ⇒ Σε όλες τις ενότητες της έκθεσης τοποθετούνται εισαγωγικά κείμενα και όλες οι ενότητες φέρουν τίτλους. Οι τίτλοι εργασίας που αναφέρονται στην παρούσα, ωστόσο, θα αξιολογηθούν, προκειμένου να διαπιστωθεί το κατά πόσο «μεταφέρουν» τα μηνύματα της έκθεσης και είναι «αποδεκτοί» στους επισκέπτες και εν δυνάμει επισκέπτες του Μουσείου καθώς και στην επιστημονική κοινότητα.
- Σημειώνεται εδώ ότι οι τίτλοι έξι θεματικών ενότητων έχουν διαμορφωθεί ως ερωτήματα, έτσι ώστε να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών και να στοχεύσουν στο επίκεντρο των βασικών μηνυμάτων της έκθεσης. Η χρήση περισσότερων του ενός «προσώπων» αλλά και διαφορετικών χρόνων (παρατατικός, ιστορικός ενεστώτας, ενεστώτας) θέλει να «θυμίσει» στον επισκέπτη τη σχέση του με το «κοντινό» του παρελθόν και τους προγόνους του, αλλά και την ιστορικότητα των θεμάτων που πραγματεύεται η έκθεση.
- ⇒ Οι ενότητες της έκθεσης μπορεί να σηματοδοτούνται, εκτός από τους τίτλους, και με άλλους συμβολικούς τρόπους, π.χ. με αρίθμηση.

- ⇒ Η θεματογραφία της έκθεσης επιχειρεί να προσεγγίσει πλείστες πτυχές του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού, οι οποίες συνθέτουν πτυχές της ταυτότητας των ανθρώπων που έζησαν ανά τους αιώνες που καλύπτει το περιεχόμενο της έκθεσης, αλλά και των σύγχρονων πολιτών της χώρας. Σε αρκετές περιπτώσεις, απλές νύξεις προοιωνίζουν απλώς τη δυνατότητα ανάπτυξης της θεματογραφίας σε μελλοντικά προγράμματα του Μουσείου και αναδεικνύουν την τεράστια δυναμική του. Τα θέματα που αναπτύσσονται σε πρώτο επίπεδο με μεγαλύτερη επάρκεια είναι αυτά που άπτονται μιας εις βάθος «ανάλυσης» των αντικειμένων της συλλογής.
- ⇒ Επισημαίνεται, τέλος, η πρόθεση αξιοποίησης του αύλειου χώρου του οικοδομικού τετραγώνου, εκτός από την προφανή χρήση του ως χώρου κυκλοφορίας των επισκεπτών, ως χώρου επέκτασης της έκθεσης. Με αυτό το σκεπτικό σε επιλεγμένα σημεία της «αυλής» μπορούν να τοποθετηθούν «γλυπτά» έργα τέχνης ή κατασκευές¹⁶, φτιαγμένα/ες από ανθεκτικά στις συνθήκες εξωτερικού χώρου υλικά, εμπνευσμένα από τη θεματογραφία της έκθεσης¹⁷. Τα έργα αυτά, εκτός από τη σχέση τους με τη θεματογραφία των εκθετικών ενότητων, θα λειτουργούν ενισχυτικά ως προς τους στόχους και την επικοινωνιακή πολιτική της έκθεσης γενικά και θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην προβολή του Μουσείου προς «τον έξω κόσμο»¹⁸.

---

¹⁶ Οι όροι χρησιμοποιούνται αντιστοίχως για να χαρακτηρίσουν δημιουργίες που είτε παραπέμπουν σε πιο παραδοσιακές, «συμπαγείς» μορφές γλυπτών είτε αποτελούν συνθέσεις από ποικίλα υλικά που κάνουν ενδεχομένως και χρήση νέων τεχνολογιών.

¹⁷ Τα έργα αυτά, κατά τις πιο συνήθεις πρακτικές, μπορούν να αποκτηθούν: α) με ανάθεση κατασκευής σε συγκεκριμένους Έλληνες (ή και ξένους) καλλιτέχνες. Σε αυτήν την περίπτωση δίνεται συγκεκριμένο θέμα, προτάσεις για διαστάσεις και προδιαγραφές υλικών. Το πλεονέκτημα της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι ότι θα επιλεγούν εκ των προτέρων επώνυμοι καλλιτέχνες με μεγάλη αναγνωριστικότητα β) με διενέργεια καλλιτεχνικού διαγωνισμού. Ένα τέτοιο γεγονός μπορεί να αξιοποιηθεί από τις δημόσιες σχέσεις του Μουσείου και να αποτελέσει αφορμή για σειρά εκδηλώσεων, οι οποίες μεταξύ άλλων θα προοιωνίζουν τη δημιουργία του.

¹⁸ Σημειώνεται εδώ ότι για την οικονομικότερη και ασφαλέστερη λειτουργία του Μουσείου η είσοδος και έξοδος των επισκεπτών στο οικοδομικό τετράγωνο θα γίνεται μόνο από την κυρία είσοδο του Μουσείου, επί της οδού Άρεως. Οι άλλες πύλες του Μουσείου θα παραμένουν κλειστές και θα ανοίγουν μόνο εφόσον πρόκειται να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες κάποιας εκδήλωσης, εκτός κανονικού ωραρίου του Μουσείου. Σημειώνεται,

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ/ ΟΙ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

- ⇒ Ο επισκέπτης, μετά την είσοδό του στο κτηριακό συγκρότημα του οικοδομικού τετραγώνου, περνά από το κτήριο της υποδοχής και το στεγασμένο υπαίθριο χώρο μπροστά από αυτό, λαμβάνει εισιτήρια, ενημέρωση, ενδεχομένως φορητό τεχνολογικό εξοπλισμό, «οικογενειακά πακέτα» κ.λπ., περνά από το βεστιάριο, και αρχίζει την περιήγησή του στην έκθεση. Ενδέχεται το εισιτήριό του να φέρει, με παιγνιώδη τρόπο, πληροφορίες που θα ενισχύσουν το χωροταξικό και νοηματικό προσανατολισμό του στην έκθεση και στα βασικά της μηνύματα (ταυτότητα με στοιχεία «χαρακτήρων» που εμφανίζονται στην έκθεση, π.χ. στοιχεία για την καταγωγή, την κατοικία, το επάγγελμα, την ένδυση ενός μέλους της οικογενείας Δραγούμη κ.λπ./ κάτοψη ή άλλο σχέδιο του κτηριακού συγκροτήματος με αρίθμηση των εκθετικών, θεματικών ενοτήτων/ κτηρίων κ.ο.κ.).
- ⇒ Αντίστοιχη υποδοχή οργανώνεται και στο κτήριο του Τζαμιού Τζισδaráκη, όπου δίνονται πληροφορίες και για την έκθεση στο κτηριακό συγκρότημα του οικοδομικού τετράγωνου.

επίσης, ότι η χρήση της επωνυμίας «Αυλή των Θαυμάτων» για το οικοδομικό τετράγωνο μάλλον πρέπει να απορριφθεί καθώς ο αρχικός εμπνευστής της και θεατρικός συγγραφέας Ιάκωβος Καμπανέλλης είχε άλλο υπαρκτό οικοδομικό συγκρότημα κατά του, όταν δημιούργησε το ομώνυμο θεατρικό του έργο.

4.1.1. Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης - Το Τζαμί Τζισδαράκη

Τζαμί Τζισδαράκη *ισόγειο και εξώστης*

Η ενότητα 4.1.1. αναπτύσσεται στο ισόγειο και στον εξώστη του μνημείου με την επωνυμία Τζαμί Τζισδαράκη.

4.1.1.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η ενότητα χωροθετείται ευλόγως στο Τζαμί Τζισδαράκη¹⁹ που αποτελεί την πρώτη στέγη του Μουσείου και αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας του.
- «Ευελπιστεί» να λειτουργήσει, εξαιτίας της πλεονεκτικής του θέσης στην πλατεία Μοναστηρακίου, και ως προπομπός για το κυρίως συγκρότημα του Μουσείου.
- Στην ενότητα παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά αντικείμενα από όλες τις συλλογές του Μουσείου, αντιπροσωπευτικά αντικείμενα από διαφορετικές περιόδους συλλεκτικής δράσης του Μουσείου, αντιπροσωπευτικά αντικείμενα που «ανακαλύφθηκαν» στο οικοδομικό τετράγωνο στη φάση καθαρισμού και προετοιμασίας της αποκατάστασης των κτηρίων του (η «ανασκαφή» του ΜΕΛΤ) καθώς και πλείστα τεκμήρια αρχαιικού υλικού.
- Η ενότητα διατηρεί νοηματική αυτοτέλεια καθώς δεν μπορούμε να διασφαλίσουμε ότι οι επισκέπτες της θα μεταβούν οπωσδήποτε και στο οικοδομικό τετράγωνο που στεγάζει το Μουσείο, παρότι θα ενθαρρύνονται με την έκδοση κοινού εισιτηρίου.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Ιστορία του Μνημείου
  - Ιστορία του Μουσείου
  - Οι επιλογές των επιμελητών και οι θησαυροί του ΜΕΛΤ/ στοιχεία περιοδικών εκθέσεων από τις συλλογές άλλων μουσείων

---

¹⁹Προτείνεται η παρούσα έκθεση της συλλογής νεώτερης κεραμικής του Β. Κυριαζόπουλου που φιλοξενείται επί του παρόντος στο μνημείο να μεταφερθεί στο παράρτημα του ΜΕΛΤ στην οδό Θέσπιδος.

4.1.1.2. Βασικά μηνύματα ενότητας

- Το μνημείο «Τζαμί Τζισδαράκη» αποτελεί «τοπόσημο» («δεσπόζει» στην) της πλατείας Μοναστηρακίου.
- «Στιγμές» από την ιστορία του μνημείου συνδέονται με την ιστορία και ανάπτυξη της πόλης της Αθήνας.
- Η ίδρυση του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης αντανακλά την εθνική και πολιτική ιδεολογία των αρχών του 20ού αιώνα.
- Το ιστορικό της ανάπτυξης του Μουσείου «απηχεί» τις αρχές της συλλεκτικής πολιτικής, της πολιτιστικής πολιτικής και της πολιτιστικής διαχείρισης που διέπουν τη λειτουργία του σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.
- Οι συλλογές του Μουσείου προέρχονται από όλες τις περιοχές όπου κατοικούσαν/ κατοικούν Έλληνες.
- Οι συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνουν αντιπροσωπευτικά δείγματα όλων των πτυχών του λεγόμενου λαϊκού υλικού πολιτισμού και αναδεικνύουν τη «λαϊκή τέχνη» ως καλλιτεχνική δημιουργία.

4.1.1.3. Βασική Θεματογραφία ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας σκιαγραφείται αρχικά και με επάρκεια στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων και συγκεκριμένα στην ενότητα «Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης: σύντομη ιστορική αναδρομή». Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματογραφία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Στοιχεία για την ιστορία και τη φιλοσοφία του Μουσείου
- Στοιχεία για το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο όλων των χρόνων λειτουργίας του Μουσείου
- Στοιχεία για τις συλλογές του Μουσείου και τις διαδικασίες απόκτησής τους
- Στοιχεία για τις διαφορετικές λειτουργίες του Μουσείου σε εύρος χρόνου

- Στοιχεία για το μνημείο που στεγάζει το Μουσείο και την ιστορία του²⁰
- Στοιχεία για τη νεώτερη ιστορία της πόλης της Αθήνας και πιο συγκεκριμένα του ιστορικού της κέντρου.

4.1.1.4. Στοιχεία από το εννοιολογικό περιεχόμενο των άλλων εννοιών

Ιστορία του οικοδομικού τετράγωνα, το ιστορικό κέντρο της Αθήνας/ οι απαρχές της ιστορίας της πόλης.

4.1.1.5. Υπο-ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Στο ισόγειο του μνημείου αναπτύσσονται οι υπο-ενότητες για την ιστορία του Μουσείου και την ιστορία του Μνημείου.

Το Τζαμί Τζισδαράκη

Ψηφιακό αλληλεπιδραστικό έκθεμα που προβάλλεται σε διαφανή οθόνη

Περιγραφή

Σε διαφανή οθόνη τοποθετημένη σε κεντρικό σημείο (ή περισσότερες διαφανείς οθόνες τοποθετημένες κοντά σε σημεία αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος), που ενεργοποιείται με απλές κινήσεις και από απόσταση από τον επισκέπτη, προβάλλεται ψηφιακό αλληλεπιδραστικό έκθεμα με περιεχόμενο σχετικό με την οικοδόμηση, χρήση και λειτουργία του μνημείου. Η διαφάνεια της οθόνης επιτρέπει μερική θέαση προς ενδιαφέροντα σημεία του κτηρίου, αλλά και αρχιτεκτονικά στοιχεία του κτηρίου μπορεί να προβάλλονται σε λεπτομέρεια στην οθόνη. Ανάλογα με τις επιλογές του, ο επισκέπτης δύναται να δει στοιχεία του αρχιτεκτονήματος (σχέδια, χαρακτηριστικά, φωτογραφίες) καθώς και στοιχεία από τις αναστηλώσεις του μνημείου σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, στοιχεία για τη σχέση του γειτνιάζοντος δομημένου περιβάλλοντος και του

---

²⁰ Σημειώνεται ότι έχει ήδη υπάρξει επικοινωνία του Μουσείου με την Α' ΕΒΑ και η παρουσίαση των πληροφοριών που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική και την ιστορία του Μνημείου θα γίνει σε συνεργασία με την αρμόδια Εφορεία.

καθημερινού «βίου» της πόλης με το μνημείο, τη δεσπόζουσα θέση του κτηρίου στο χώρο καθώς το κέντρο της πρωτεύουσας αναπτύσσεται σταδιακά, μπορεί να ακούσει ανεκδοτολογικές μαρτυρίες και στοιχεία από τους μύθους και τις παραδόσεις που περιβάλλουν το μνημείο κ.ο.κ. Στο σημείο όπου γίνεται αναφορά στην τελική χρήση του μνημείου, όταν γίνεται δηλαδή η μόνιμη στέγη του Μουσείου ή παραρτήματός του, η «αφήγηση» αυτή «δίνει τη σκυτάλη» στην υπο_ ενότητα που «αφηγείται» αυτή τη φορά την ιστορία του Μουσείου.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να παρουσιάσει πτυχές της ιστορίας και στοιχεία για την αρχιτεκτονική ενός σημαντικού μνημείου από τη νεώτερη ιστορία της Ελλάδας,
- να συνδέσει το μνημείο με την ιστορία και την ανάπτυξη της πόλης της Αθήνας,
- να συνδέσει το μνημείο με την ιστορία του Μουσείου.

ΙΣΟΓΕΙΟ και ΕΞΩΣΤΗΣ

Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

Ερμάρια, φωριαμοί, προθήκες κ.ά., αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου και τεκμήρια από αρχείο του.

Περιγραφή

Σε όλο το χώρο πλέον του ισογείου και του ορόφου του μνημείου εκτίθενται με αισθητικά άρτιο τρόπο πλείστα αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου. Σε λίγα επιλεγμένα σημεία τοποθετούνται, επίσης, ερμάρια, προθήκες, φωριαμοί, μηχανισμοί ανάρτησης και αποθήκευσης αντικειμένων κ.ο.κ. Ο επισκέπτης κυκλοφορεί στην εκθετική ενότητα, «ανακαλύπτει» αντικείμενα που έχουν συλλεγεί σε διαφορετικές περιόδους της ιστορίας του Μουσείου και που είναι τοποθετημένα σε σχετικά προσβάσιμα σημεία, (π.χ. σε κάποιο μισάνοιχτο συρτάρι, σε περίοπτο σημείο σε προθήκη, αναρτημένα σε κάποιο μεγάλο ερμάριο κ.ο.κ.) και συγκεντρώνει πληροφορίες για τα αντικείμενα αυτά: τον τρόπο, το χρόνο και την

αιτιολογία της συλλογής τους και κατ' επέκταση στοιχεία για τη φιλοσοφία και τις πρακτικές του Μουσείου. Οι πληροφορίες δίνονται μέσα από αποσπάσματα από τα πρακτικά των Επιτροπών του Μουσείου, διοικητικά έγγραφα, δημοσιεύματα στον Τύπο, ΦΕΚ, τιμολόγια, μαρτυρίες, φωτογραφίες, καρτέλες τεκμηρίωσης κ.ο.κ.. Επίσης, συγκεντρώνει πληροφορίες για τα σημαντικά πρόσωπα που βρέθηκαν στη θέση να παίρνουν αποφάσεις για τις πολιτικές του Μουσείου (διευθυντές, μέλη επιτροπών, επιμελητές κ.ά.), για τις απόψεις τους, τις ενέργειές τους, τις επιλογές τους κ.λπ. τα οποία σε διάφορα σημεία της παρουσίασης αυτής «εμφανίζονται» με τη φωτογραφία τους, το πορτραίτο τους, τη μαρτυρία τους (μέσα σε ένα συρτάρι, με αναρτημένη την «απεικόνισή τους», δίπλα στο αγαπημένο τους αντικείμενο κ.ο.κ.) .

Ενδεικτικά παρατίθενται οι παρακάτω μαρτυρίες:

«[Τη Συλλογή] αυτής της Λαϊκής Τέχνης θεωρώ σαν απόδοση ευγνωμοσύνης προς τους άγνωστους τεχνίτες, που εργάστηκαν μέσα στο σύνολο των ανθρώπων για να μας δώσουν ό,τι καλύτερο είχαν. Και όταν ένας λαός σέβεται, μελετά, αγαπά και θαυμάζει την τέχνη πρέπει να ελπίζω πως θα δημιουργήσει αργά ή γρήγορα».

Κ. Μαλέας, 1927

«...Θέλω να πω ότι γνωρίζω την κ. Ζώρα πάρα πολλά χρόνια. Τη γνωρίζω από τότε που αγωνιζότανε στο πρώτο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης -που δεν λεγόταν ακόμα τότε Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, εννοώ το Τζαμί στο Μοναστηράκι...»

Δ. Ζήβας, 2007

Στην παρουσίαση εντάσσονται, οπωσδήποτε, αντικείμενα που τεκμηριώνουν τις διαδικασίες απόκτησης συλλεκτικών συνόλων (π.χ. συλλογή κοπτικών υφασμάτων), τις αποστολές που εκπορεύτηκαν από το Μουσείο με σκοπό τη

συγκέντρωση δειγμάτων από τον ελλαδικό χώρο, τις δωρεές που παραχωρήθηκαν στο Μουσείο κ.ά., καθώς και αρχαιακό υλικό που σκιαγραφεί τις συνθήκες, το σκεπτικό, τους τρόπους εν γένει με τους οποίους αποκτήθηκαν οι συλλογές του Μουσείου (π.χ. τιμολόγια - το «χρηματιστήριο»/ η αξία της Λαϊκής Τέχνης-συμβόλαια και συμφωνητικά, δημοσιεύσεις, μαρτυρίες κ.λπ.). Τα στοιχεία αυτά εκτίθενται δίπλα ή και πάνω στα αντικείμενα (π.χ. καρτελάκια με τιμές). Προς τεκμηρίωση της πλέον σύγχρονης ιστορίας του Μουσείου, εκτίθεται υλικό και συναφείς πληροφορίες που σχετίζονται με τις βασικές του λειτουργίες –διαχείριση- συντήρηση αντικειμένων, εκπαιδευτική λειτουργία κ.λπ. – αλλά και με το σημερινό προφίλ του Μουσείου και τη μεταστέγασή του στο εν λόγω οικοδομικό τετράγωνο.

Το «υλικό» της παραπάνω εκθετικής υπο –ενότητας «διαχέεται» με διάφορους τρόπους και στις εκθετικές ενότητες του Μουσείου που αναπτύσσονται πλέον στα κτήρια του οικοδομικού τετραγώνου.

Στόχοι

Το «έκθεμα» αποσκοπεί

- να μνήσει με παιγνιώδη τρόπο τον επισκέπτη στα «μυστικά» της «φιλοσοφίας» και της ιστορίας του Μουσείου από την ίδρυσή του μέχρι τις μέρες μας,
- να μνήσει με παιγνιώδη τρόπο τον επισκέπτη στα «άδυτα» των παρασκηνίων του μουσειακού έργου,
- να συνδέσει την ιστορία του Μουσείου με το ευρύτερο ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο στα χρόνια της λειτουργίας του,
- να συνδέσει την ιστορία του Μουσείου με το μνημείο που το στεγάζει,
- να αποτελέσει εισαγωγή και πλαίσιο για τις εκθετικές ενότητες που ο επισκέπτης θα περιηγηθεί στα κτήρια του οικοδομικού τετραγώνου στην Άρεως.

«Οι επιλογές των επιμελητών» και οι Θησαυροί του Μουσείου

Έκθεμα «κυψέλη» με τα «αγαπημένα» αντικείμενα των σημερινών στελεχών του Μουσείου.

Περιγραφή

Με αισθητικά άρτιο τρόπο και σε περίοπτη θέση παρουσιάζονται αντικείμενα της συλλογής επιλεγμένα από το προσωπικό του Μουσείου (επιμελήτριες, διευθύντρια, φύλακες, διοικητικό προσωπικό) μαζί με μαρτυρίες/ προσωπικές ιστορίες που «συνηγορούν» υπέρ της κάθε μίας επιλογής. Στη θέση αυτή μπορεί περιοδικά να εκτίθενται και νέα αποκτήματα που αποτελούν «ανακαλύψεις» των επιμελητών, τεκμήρια δημιουργίας νέων σχέσεων με δωρητές κ.ά.

Τα αντικείμενα αυτά, σε τακτά χρονικά διαστήματα αντικαθίστανται από άλλα. Η παρουσίαση συνοδεύεται από αλληλεπιδραστικό ψηφιακό έκθεμα που δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να «ψηφίσουν», π.χ. το έκθεμα του «μήνα», και τα αποτελέσματα για τα πιο δημοφιλή εκθέματα ανακοινώνονται και στο διαδίκτυο. Δυνατότητα επιλογής των δημοφιλών αντικειμένων του Μουσείου μπορεί να δίνεται μέσω του διαδικτύου και σε εξ αποστάσεως χρήστες.

Ως επικοινωνιακή στρατηγική του Μουσείου, επίσης, μπάνερ εξωτερικού χώρου μπορεί να προσκαλεί τους γύρω περπατητές να εισέλθουν στο Μουσείο, να γνωρίσουν την ιστορία του και την ιστορία του μνημείου αλλά και (κυρίως) να «ψηφίσουν» για το έκθεμα του μήνα!

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ❑ να αναδείξει τη δυναμική της συνέχειας του έργου του Μουσείου (και τους εκάστοτε φορείς της),
- ❑ να αναδείξει αντιπροσωπευτικά δείγματα της συλλογής μέσα από τις προσωπικές προτιμήσεις των διαφόρων «διαχειριστών» της,
- ❑ να εμπλέξει με ενεργό τρόπο τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης (και ενδεχομένως και απομακρυσμένους χρήστες) στο «παιχνίδι» των επιλογών που σχετίζονται με προσωπικά γούστα.

Περιοδικές/ προσωρινές εκθέσεις από τις συλλογές του Μουσείου και άλλων μουσείων της επικράτειας ή της αλλοδαπής.

Περιγραφή

Δημιουργείται ενδεχομένως υποδομή που μπορεί να υποδεχτεί διάσπαρτο στον εκθεσιακό χώρο το περιεχόμενο περιοδικών/ προσωρινών εκθέσεων ποικίλης θεματογραφίας – συμβατικά και ψηφιακά εκθέματα. Η θεματογραφία των εκθέσεων αυτών μπορεί να σχετίζεται με το «έκθεμα του μήνα» ή με δημοφιλή εκθέματα ή και όχι.

Οι περιοδικές αυτές εκθέσεις, εφόσον το επιτρέπουν οι στόχοι και η θεματογραφία τους, αναπτύσσονται στην ουσία μέσα στο περιβάλλον τη μόνιμης έκθεσης. Έτσι, π.χ. κάποιο αντικείμενο από το Λαογραφικό Μουσείο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών μπορεί να εκτίθεται δίπλα σε αντικείμενο με καταγωγή από την Ήπειρο που ανήκει στις συλλογές του Μουσείου, αντικείμενα από το σύνολο μιας καινούργιας δωρεάς (και το σκεπτικό που τη συνοδεύει) εκτίθενται δίπλα σε αντικείμενα από παλαιότερες δωρεές κ.ο.κ.

Στόχοι

Η χρήση του χώρου για περιοδικές εκθέσεις αποσκοπεί

- ❑ να ανανεώνει το περιεχόμενο της έκθεσης σε τακτά χρονικά διαστήματα,
- ❑ να αναδεικνύει τη δυναμική των σχέσεων του «Εθνικού Εθνογραφικού Μουσείου» της χώρας με τα λαογραφικά μουσεία της περιφέρειας (*βλ. και συνάφεια με άλλες δράσεις του Μουσείου που έχουν κεντρικό άξονα τη δημιουργία δικτύων*),
- ❑ να αναζωογονεί τη σχέση του Μουσείου με μουσεία του εξωτερικού,
- ❑ να αναζωογονεί τη σχέση του Μουσείου με τους τακτικούς και εν δυνάμει επισκέπτες του.

Κείμενα ενότητας

- ❑ Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- ❑ Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.1.2. Η ιστορία του τετραγώνου/

εναλλακτικά *‘στην Άρεως’, ‘Η δική μας Άρεως’*

Κτήριο Γ2 όροφος

Η ενότητα 4.1.2. αναπτύσσεται στον όροφο του κτηρίου Γ2.

4.1.2.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η εισαγωγική ενότητα 4.1.2. χωροθετείται ευλόγως σε ένα από τα πρώτα κτήρια που συναντά ο επισκέπτης, αφού εισέλθει στο οικοδομικό τετράγωνο και προμηθευτεί το εισιτήριο του. Πρόκειται για το κτήριο που στο ισόγειό του στεγάζει το πωλητήριο του Μουσείου. Έχει ενδιαφέρον η «οσμωτική» αυτή σχέση μεταξύ μουσειακής έκθεσης –που αναφέρεται και στις εμπορικές δραστηριότητες του πρόσφατου παρελθόντος– και της σημερινής εμπορικής δραστηριότητας.
- Η ενότητα πραγματεύεται στοιχεία για τη νέα στέγη του ΜΕΛΤ και δεν θα μπορούσε, σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές διεθνώς, να απουσιάζει από τη μόνιμη έκθεση του Μουσείου.
- Η θεματογραφία της ενότητας αναπτύσσεται κυρίως μέσω ψηφιακών παραγωγών και συμβατικού εποπτικού υλικού. Παρουσιάζονται, ωστόσο, και ελάχιστα αντιπροσωπευτικά αντικείμενα που «ανακαλύφθηκαν» στο οικοδομικό τετράγωνο στη φάση καθαρισμού και προετοιμασίας της αποκατάστασης των κτηρίων του (η «ανασκαφή» του ΜΕΛΤ).
- Στη θεματογραφία της ενότητας περιλαμβάνονται στοιχεία για τη μεταστέγαση του ΜΕΛΤ στο οικοδομικό τετράγωνο προκειμένου οι επισκέπτες που δεν θα επισκεφτούν το Τζαμί να λαβαίνουν και σε αυτό το σημείο πληροφορίες για την ιστορία του Μουσείου.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Η αίθουσα με τα πορτραίτα
  - «Παιχνίδι» στην αυλή
  - Αθήνα

Η ενότητα «διαχέεται» σε όλα τα κτήρια που φιλοξενούν τις άλλες θεματικές ενότητες έκθεσης. Σε κάθε κτήριο στο οποίο εισέρχεται ο επισκέπτης συναντά πληροφορίες για αυτό. Ο τρόπος που λαμβάνει τις πληροφορίες αυτές είναι παντού πανομοιότυπος, π.χ. ένας κύβος που φωτίζεται εσωτερικά, κάποια σύνθεση με κεραμίδια (ως συμβολικά στοιχεία της κατοικίας) που φέρει πληροφορίες κ.λπ.

4.1.2.2. Βασικά μηνύματα ενότητας

- Η ιστορία του οικοδομικού τετράγωνου «συνάδει» με την ιστορία της «αναγέννησης» της πόλης της Αθήνας.
- Το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της ανάπτυξης του οικοδομικού τετραγώνου σε διαφορετικές χρονικές στιγμές αντιπροσωπεύει το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο ανάπτυξης του ιστορικού κέντρου της Αθήνας στις αντίστοιχες περιόδους – η μικρή του «κοινότητα» αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας του νέου ελληνισμού και ειδικότερα της Αθήνας.
- Στο οικοδομικό τετράγωνο κατοίκησαν και επώνυμα ιστορικά πρόσωπα.
- Το οικοδομικό τετράγωνο αποτελεί «μνημείο» της νεώτερης αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας της πρωτεύουσας, ένα από τα ελάχιστα που έχουν διασωθεί.
- Το οικοδομικό τετράγωνο σε αγαστή «συνεργασία» με τα παρακείμενα μνημεία της αρχαιότητας και της βυζαντινής περιόδου εικονογραφεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της διαχρονικής εξέλιξης της πρωτεύουσας.
- Το οικοδομικό τετράγωνο αποτελεί ιδανική στέγη για το Μουσείο και για τις μνήμες του νεώτερου πολιτισμού που αυτό πραγματεύεται.
- Το οικοδομικό τετράγωνο αποτελεί πολύτιμο συμπλήρωμα της «συλλογής» του Μουσείου.
- Η «συμβολική» επιστροφή των κατοίκων του τετραγώνου στις οικίες που απαλλοτριώθηκαν προς χάριν του έργου προάγει τον κοινωνικό ρόλο του Μουσείου.
- Η «επανάχρηση» του τετραγώνου ως κελύφους του Μουσείου θα επαναφέρει μια γειτονιά του 19ου αιώνα στον πολεοδομικό ιστό και στην καθημερινή ζωή της σύγχρονης πόλης.

4.1.2.3. Βασική Θεματογραφία ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας σκιαγραφείται αρχικά και με επάρκεια στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων και συγκεκριμένα στην ενότητα «Ιστορία του τετραγώνου». Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματογραφία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Στοιχεία για την ιστορία και την αρχιτεκτονική των κτηρίων του οικοδομικού τετραγώνου και του περιβάλλοντος χώρου.
- Στοιχεία για τις κτητορικές εκκλησίες που βρίσκονταν στο οικοδομικό τετράγωνο.
- Στοιχεία για τις οικογένειες που κατοίκησαν το οικοδομικό τετράγωνο σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.
- Στοιχεία για την αρχιτεκτονική και πολεοδομική ανάπτυξη της πόλης της Αθήνας και, κυρίως, του ιστορικού της κέντρου κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο έως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.
- Στοιχεία για την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και εν γένει πολιτισμική ιστορία της πόλης και, κυρίως, του ιστορικού της κέντρου κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο έως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

4.1.2.4. Στοιχεία από το εννοιακό περιεχόμενο των άλλων ενότητων

Ιστορία του ΜΕΛΤ-κατοικία και το «δέντρο της ζωής»- θρησκεία- ανδρική γυναικεία εργασία

4.1.2.5. Υπο_ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΟΡΟΦΟΣ

Και οι τρεις υπο-ενότητες της ενότητας αναπτύσσονται στον όροφο του κτηρίου.

Η αίθουσα με τα πορτραίτα

Συνδυασμός φυσικών εκθεμάτων με οπτικοακουστικές παραγωγές που

εντάσσονται σε αυτά

Περιγραφή

Στην μικρή επιμήκη αίθουσα του ορόφου (το σχήμα αυτό προσομοιάζει τις επιμήκεις αίθουσες τέχνης των μουσείων του παρελθόντος_ «galleries»), σε μια αφαιρετική αναπαράσταση «αίθουσας πορτραίτων», εκτίθενται, πλαισιωμένες από κορνίζες, φωτογραφίες/ προσωπογραφίες προσώπων που έζησαν στο οικοδομικό τετράγωνο σε διαφορετικές χρονικές περιόδους της ιστορίας του. Κάποιες από τις κορνίζες περιέχουν ψηφιακές απεικονίσεις των εν λόγω προσώπων οι οποίες ενεργοποιούνται από τον επισκέπτη και «αφηγούνται» σε πρώτο πρόσωπο στιγμιότυπα από τη ζωή των προσώπων αυτών στο περιβάλλον του οικοδομικού τετραγώνου. Κάποιες άλλες συνοδεύονται από ακουστικά εκθέματα με πληροφορίες για τα πρόσωπα αυτά και τις οικογένειές τους. Κάποιες κορνίζες είναι άδειες, ή φέρουν πινακίδα με αναγραφή κάποιου ονόματος ή του «ερωτηματικού» (σημείου στίξης), υποδηλώνοντας ότι η έρευνα για το ανθρώπινο στοιχείο στο οικοδομικό τετράγωνο βρίσκεται σε εξέλιξη...

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να μυήσει τον επισκέπτη στην καθημερινότητα του βίου σε μια χαρακτηριστική γειτονιά της Αθήνας του παρελθόντος μέσα από τις προσωπικές ιστορίες των κατά καιρούς κατοίκων της,
- ⇒ να επιχειρήσει μια συμβολική επαναφορά των κατοίκων του οικοδομικού τετραγώνου στις οικίες τους τις οποίες εγκατέλειψαν με τη διαδικασία της απαλλοτρίωσης.

Παιχνίδι στην Αυλή

Ψηφιακή διαδραστική διάταξη

Περιγραφή

Πρόκειται για συνδυασμό τρισδιάστατης φυσικής μακέτας που αναπαριστά τα κτήρια του οικοδομικού τετραγώνου (ή εναλλακτικά ψηφιακή εκτύπωση της κάτοψης του οικοδομικού τετραγώνου σε μεγέθυνση) με φυσικό παιχνίδι και πληροφορία που εμπεριέχεται σε ψηφιακό έκθεμα. Ο

επισκέπτης καλείται να συμμετάσχει σε ένα παραδοσιακό υπαίθριο παιχνίδι (της αυλής) όπως το «κουτσό» (σε αυτήν την περίπτωση ρίχνει ένα βότσαλο πάνω στο κτήριο που επιλέγει ή πράγματι «χοροπηδάει» στο ένα πόδι) ή το «τζαμί» (σε αυτήν την περίπτωση ο επισκέπτης πετάει μία πέτρα πάνω σε στημένα θραύσματα κεραμιδιών – τα κεραμίδια έχουν και συμβολικό χαρακτήρα/ συμβολίζουν τα σπίτια του τετράγωνου) ενεργοποιώντας με αυτόν τον τρόπο αισθητήρες που βρίσκονται στο υπόβαθρο της μακέτας ή της κάτοψης. Έτσι, επί παραδείγματι, εάν επιλέξει το «5 της οδού Κλάδου», σε παρακείμενη οθόνη θα «εμφανιστούν» και θα «ακουστούν» στοιχεία σχετικά με το σπίτι αυτό, τις διαφορετικές φάσεις της ιστορίας του, την αρχιτεκτονική του κ.λπ. Το έκθεμα τοποθετείται στη μία πλευρά της μεγαλύτερης αίθουσας του ορόφου.

Στόχοι

Ο έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να εισάγει τον επισκέπτη στην ιστορία των οικημάτων του τετραγώνου μέσω μιας παιχνιδώδους δράσης που παραπέμπει στον καθημερινό βίο στις αυλές των σπιτιών του παρελθόντος.

Αθήνα

Αλληλεπιδραστικό ψηφιακό έκθεμα που προβάλλεται σε οριζόντια επιφάνεια

Περιγραφή

Στη δεύτερη και μεγαλύτερη αίθουσα του ορόφου εκτίθεται «τραπέζι», όπου προβάλλεται ψηφιακό έκθεμα. Το έκθεμα προσφέρει στους επισκέπτες ένα διαδραστικό ταξίδι στο χώρο και το χρόνο, που διερευνά την ανάπτυξη του ιστορικού κέντρου της Αθήνας από τους οθωμανικούς χρόνους έως και τις αρχές του 20ού αιώνα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να καταδείξει την ανάπτυξη και τις μεταβολές του χαρακτήρα του ιστορικού κέντρου της πρωτεύουσας σε διάρκεια δύο περίπου αιώνων.

Συμπληρωματικά στοιχεία στην υπο-ενότητα

Ποικίλο εποπτικό υλικό, όπως π.χ. στοιχεία με τους επαγγελματίες των οδών που περικλείουν το τετράγωνο από τον επαγγελματικό οδηγό του Ιγγλέση μεσοπολεμικά, σε συνδυασμό με τοπογραφικά σχέδια της περιοχής, γκραβούρες, απεικονίσεις, φωτογραφίες κ.λπ. μπορούν να «ντύνουν» τις κατακόρυφες επιφάνειες της αίθουσας. Επίσης, εκτίθενται ένα-δύο εμβληματικά αντικείμενα από την «ανασκαφή» στο οικοδομικό τετράγωνο, όπως επί παραδείγματι το «συγκινητικό» αλογάκι-παιδικό παιχνίδι. Τέλος, τα εκθέματα της ενότητας παραπέμπουν και σε διάφορα σημεία ενδιαφέροντος του αύλειου χώρου, όπως στα ενταγμένα στη δόμηση srolia, σε άλλα αρχαιολογικά κατάλοιπα, στον Άγιο Ελισσαίο κ.λπ. Παραπέμπουν, επίσης, με διάθεση επέκτασης των μηνυμάτων της έκθεσης και εκτός των τειχών του Μουσείου, στην ευρύτερη περιοχή. Τα αντίστοιχα σημεία στο δομημένο περιβάλλον, εντός και εκτός του αύλειου χώρου, μπορεί να σηματοδοτηθούν με «διαφημιστικά λάβαρα» του Μουσείου.

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.1.3. Από πού είστε;/ είμαστε;

εναλλακτικά Η καταγωγή του νεώτερου ελληνισμού

Κτήριο Γ1 ισόγειο και όροφος

Η ενότητα 4.1.3. αναπτύσσεται στο ισόγειο και στον όροφο του κτηρίου Γ1 του οικοδομικού τετράγνου.

4.1.3.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η εισαγωγική ενότητα 4.1.3. χωροθετείται στο κτήριο Γ1 και αποτελεί την τελευταία ενότητα της εισαγωγής και μετάβαση στο κυρίως θέμα της έκθεσης.
- Στην ενότητα παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά αντικείμενα από τις περισσότερες συλλογές του Μουσείου, αντικείμενα κεραμικής, κοσμικής και εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής, υφαντικής, κεντητικής, μεταλλοτεχνίας, κοσμικής και εκκλησιαστικής αργυροχοΐας, εργαλεία παραδοσιακών επαγγελμάτων και ενδυμασίες.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Ιστορικό πλαίσιο του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού
  - Οι «πατρίδες» του ελληνισμού

4.1.3.2. Μηνύματα ενότητας

- Ο τόπος καταγωγής αποτελεί βασικό συστατικό της ταυτότητας του ατόμου.
- Η εθνική και τοπική ταυτότητα του ατόμου συνδέονται με τον τόπο καταγωγής.
- Τα γεωγραφικά και πολιτιστικά όρια της καταγωγής του νέου ελληνισμού υπερβαίνουν κατά πολύ τα σύγχρονα σύνορα του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.
- Τα πολιτισμικά συμφραζόμενα κάθε περιοχής έχουν επιδράσει καθοριστικά στις εκφάνσεις του νεοελληνικού πολιτισμού, υλικού και άυλου.
- Οι ρίζες του νεώτερου ελληνισμού ανάγονται και στο ιστορικό του υπόβαθρο

4.1.3.3. Θεματογραφία ενότητας

- Χαρτογράφηση των περιοχών όπου κατοικούσαν και από όπου κατάγονται οι Έλληνες – παρουσίαση βασικών χαρακτηριστικών των περιοχών αυτών.
- Πολιτισμικές επιδράσεις στη διαμόρφωση του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού/ πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφορετικών περιοχών/ επιδράσεις από τις χώρες της ευρύτερης Βαλκανικής χερσονήσου και της λεκάνης της Μεσογείου.
- Στοιχεία για τις ρίζες του νεώτερου ελληνισμού (υστεροβυζαντινή/ οθωμανική περίοδος).
- Σκιαγράφηση του ιστορικού πλαισίου του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού με βασικό κορμό την περίοδο από τα μέσα του 18ου αιώνα έως τα μέσα του 20ού αιώνα. Επίσης, αναφορές στο χρονικό διάστημα από την Άλωση του 1453 και την οθωμανική περίοδο, όπως και στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα μέχρι και σήμερα.
- Αναφορά στον ελληνισμό της Διασποράς και σε ζητήματα μετανάστευσης – εσωτερική, εξωτερική μετανάστευση, η Ελλάδα ως χώρα αποστολής αλλά και υποδοχής μεταναστών.
- Οι Έλληνες ως δυναμικοί φορείς των ταυτοτήτων που συνδέονται με τον τόπο καταγωγής τους και την ιστορία τους.

4.1.3.4. Στοιχεία από άλλες ενότητες

- Γυναικεία ανδρική εργασία/ απασχόληση, η τελετουργία των μυστηρίων και το «δέντρο της ζωής», κατοικία, ιστορία του Μουσείου, καταγωγή και ιστορικό πλαίσιο, εκπαίδευση

4.1.3.5. Υπο_ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Χρονολόγιο της νεώτερης ελληνικής ιστορίας - Ιστορικό πλαίσιο του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού

Περιγραφή

Διαδραστικό ψηφιακό έκθεμα (τύπου της «πατενταρισμένης εφαρμογής I-Wall») με τα βασικότερα γεγονότα του 18ου, 19ου και 20ού αιώνα. Ανάλογα με τις διαστάσεις του, το έκθεμα μπορεί να βρίσκεται σε δυο ή και τρεις διαφορετικές θέσεις προκειμένου να εξυπηρετεί περισσότερους του ενός χρήστες, αλλά και να «εικονογραφεί» το «χρονικό» διαφορετικών ιστορικών περιόδων σε κάθε περίπτωση, π.χ. α) 1750-1830, β) 1830-1950 κ.ο.κ. Πρόκειται για επιμήκεις επιφάνειες με ψηφιακές εκτυπώσεις (γραφιστικές συνθέσεις με αρχαικό υλικό, εικαστικά έργα, φωτογραφίες, επιγραμματα κείμενα κ.λπ.) πάνω στις οποίες οι επισκέπτες «σύρουν» οθόνη με ψηφιακό περιεχόμενο (οπτικοακουστικές παραγωγές). Το ψηφιακό περιεχόμενο συνδέεται νοηματικά και αισθητικά με το σημείο στην εκτύπωση, επάνω στο οποίο βρίσκεται κάθε φορά η οθόνη. Ο επισκέπτης επιλέγει το γεγονός στο οποίο επιθυμεί να εστιάσει και μετακινεί εκεί την οθόνη, προκειμένου να λάβει μέσω της ψηφιακής εφαρμογής περισσότερες πληροφορίες. Στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων υπάρχει και προβολή βίντεο με θέμα και πάλι το ιστορικό πλαίσιο του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού για τους επισκέπτες που προτιμούν να απολαύσουν την εισαγωγή στην έκθεση καθήμενοι και χωρίς να αλληλεπιδρούν με κάποιο έκθεμα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να παρουσιάσει στον επισκέπτη σημαντικά γεγονότα της ιστορικής περιόδου κατά την οποία αναπτύχθηκε ο νεώτερος ελληνικός πολιτισμός,
- να αποδώσει την αίσθηση του ιστορικού «γραμμικού» χρόνου.

Η ιστορία «αποτυπώνεται» στα αντικείμενα

Περιγραφή

Στην υπο-ενότητα εκτίθενται και ένα-δύο «εμβληματικά» αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου που αποτυπώνουν με τους «όρους της λαϊκής τέχνης» κάποιο γεγονός από το ιστορικό πλαίσιο του νεοελληνικού πολιτισμού.

Στόχοι

Τα εκθέματα αποσκοπούν

- να καταδείξουν τη σύνδεση του ιστορικού πλαισίου με τον υλικό πολιτισμό.

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

ΟΡΟΦΟΣ

Οι «πατρίδες» του ελληνισμού

Ψηφιακός διαδραστικός χάρτης και ποικίλα αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου ομαδοποιημένα ανά γεωγραφική περιοχή

Περιγραφή

«Σκοτεινό» περιβάλλον με σημειακό φωτισμό και «περιοχές» που φωτίζονται εκ περιτροπής.

Ψηφιακός διαδραστικός χάρτης μεγάλων διαστάσεων που αποτυπώνει το γεωγραφικό εύρος της καταγωγής των Ελλήνων. Προβάλλεται σε οθόνες πολλαπλής αφής, που βρίσκονται σε δυο διαφορετικές θέσεις προκειμένου να εξυπηρετούν περισσότερους του ενός χρήστες και που ενεργοποιούνται με απλές κινήσεις και από απόσταση από τους επισκέπτες με τη χρήση αισθητήρων. Οι επισκέπτες επιλέγουν κάποιον τόπο πάνω στο χάρτη, μάλλον τον τόπο καταγωγής τους, και οδηγούνται σε πληροφορίες για τις γεωγραφικές και εν γένει πολιτισμικές συνισταμένες του τόπου αυτού σε συγκεκριμένες ιστορικές στιγμές (π.χ. πληθυσμός, μετακινήσεις πληθυσμών, προϊόντα, επιρροές, σύνδεση με σημαντικά ιστορικά γεγονότα κ.λπ.). Στην ενότητα δημιουργείται περιβάλλον από άρτια αισθητικά παρουσιασμένες ομάδες αντικειμένων της συλλογής με κοινή γεωγραφική προέλευση. Κάθε φορά που κάποιος επισκέπτης επιλέγει μια περιοχή με κάποιο σύστημα αυτοματισμού, φωτίζεται η ομάδα αντικειμένων που προέρχεται από την περιοχή αυτή. Οι επισκέπτες μπορούν ενδεχομένως να μεταφέρουν μέσω

barcodes στοιχεία για τον τόπο καταγωγής τους τα οποία αποθηκεύονται σε κάποια φορητή συσκευή (π.χ. έξυπνα τηλέφωνα) και τα οποία τους «συνδέουν» με άλλα σημεία και εκθέματα στην έκθεση. Στο έκθεμα σκιαγραφούνται και κάποια στοιχεία από την ιστορία της ελληνικής μετανάστευσης.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

⇒ να συνδυάσει τις προσωπικές «ρίζες» των επισκεπτών με μια «πρόγευση» της συλλογής.

Μικρός θάλαμος με ένα ή δύο ψηφιακά αλληλεπιδραστικά εκθέματα

Περιγραφή

Ψηφιακό έκθεμα καταγραφής των δημογραφικών στοιχείων των επισκεπτών (π.χ., τόπος καταγωγής, φύλο, ηλικία κ.λπ.). Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να φωτογραφηθούν αλλά και να «αφήσουν» στοιχεία (με ηχογράφηση, πληκτρολόγηση) για τη «διαδρομή» στο χώρο και το χρόνο της δικής τους οικογένειας, τα χαρακτηριστικά του τόπου καταγωγής τους κ.λπ. Οι προσωπικές αυτές ιστορίες, εφόσον το επιτρέπει ο «πληροφοριοδότης», είναι στη διάθεση και των άλλων επισκεπτών. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με την επισκεψιμότητα της ημέρας (άνθρωποι από διαφορετικές περιοχές) ανακοινώνονται με κάποιο τρόπο στις οθόνες με τους χάρτες. Τα στοιχεία αλλάζουν συνεχώς ανάλογα με τα νέα δεδομένα που εισάγονται στον υπολογιστή, ίσως και με τη χρήση ηχητικών εφέ (όπως αλλάζουν ή άλλαζαν στο παρελθόν οι πληροφορίες για τις πτήσεις κ.λπ.). Κατ' αυτόν τον τρόπο, με διάθεση ευόδωσης της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στο χώρο της ενότητας, οι επισκέπτες μαθαίνουν πόσοι από αυτούς κατάγονται από την Κρήτη, πόσοι από την Ήπειρο κ.ο.κ. Το έκθεμα μπορεί να εντάσσεται (και πιθανόν να επαναλαμβάνεται και δεύτερη φορά) σε μικρό θάλαμο (τύπου φωτογραφικού θαλάμου), όπου ο επισκέπτης καταγράφει, ακούει, αλλά και βλέπει και ακούει έτοιμες καταχωρημένες ιστορίες και ενδεχομένως φωτογραφίες επωνύμων και ανωνύμων προσώπων που παραπέμπουν σε αυτό το «γοητευτικό» μωσαϊκό της καταγωγής των Ελλήνων. Υπάρχει

δυνατότητα τοποθέτησης και συμβατικών εκθεμάτων προς διερεύνηση των θεμάτων της έκθεσης για τους επισκέπτες που ενδεχομένως δεν είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση νέων τεχνολογιών, π.χ. χάρτες κοντά στις προθήκες με τα αντικείμενα, χαρτί και μολύβι κ.λπ. και ευλόγως εισαγωγικά κείμενα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να εντάξει τους επισκέπτες στην αφήγηση της έκθεσης, καθιστώντας τους δυναμικούς φορείς της πολιτισμικής ταυτότητας που φέρουν
- ⇒ να προάγει την κοινωνική αλληλεπίδραση στο χώρο της έκθεσης.

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.2. ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ/ ΟΙ ΕΝΟΤΗΤΕΣ του ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

4.2.1. Πού έμεναν; Πού μένετε;

εναλλακτικά Η κατοικία και «ο κύκλος της ζωής»

Η ενότητα 4.2.1. αναπτύσσεται στο κτήριο Δ1 και στο ισόγειο και στον όροφο του κτηρίου Δ2, Δ3, Δ4.

4.2.1.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η ενότητα χωροθετείται στο κτήριο Δ1 και στο παρακείμενό του κτήριο Δ2-Δ3-Δ4.
- Πρόκειται για την εκτενέστερη σε φυσικό όγκο και θεματογραφία ενότητα του κυρίως θέματος της έκθεσης και ως εκ τούτου χωροθετείται στο κτηριακό σύμπλεγμα του συγκροτήματος με το μεγαλύτερο εμβαδό.
- Στην ενότητα παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά αντικείμενα από τις περισσότερες συλλογές του Μουσείου, αντικείμενα κεραμικής, κοσμικής ξυλογλυπτικής, υφαντικής, κεντητικής, μεταλλοτεχνίας, κοσμικής αργυροχοΐας, εργαλείων παραδοσιακών επαγγελματιών, ζωγραφικής και ενδυμασιών.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Το κέλυφος της κατοικίας και ο δημόσιος βίος
  - Πρώτες ύλες, φυσικό περιβάλλον και οι επαγγελματίες της οικοδόμησης
  - Ο «κύκλος της ζωής» και η ζωή μέσα στο σπίτι
  - Το δωμάτιο του Θεόφιλου
  - Το «μωσαϊκό» της πόλης
  - Η οικογένεια στο τραπέζι

4.2.1.2. Βασικά Μηνύματα ενότητας

- Η κατοικία (παραδοσιακή ελληνική κατοικία) και οι λειτουργίες που επιτελούνται σε αυτή εκφράζουν την ατομική, κοινωνική, οικονομική και εν γένει πολιτισμική ταυτότητα του ανθρώπου.

- Στην κατοικία (παραδοσιακή ελληνική κατοικία) εξυπηρετούνται βασικές ανάγκες του ανθρώπου και επιτελούνται βασικές λειτουργίες/ προστασία από το περιβάλλον, τροφή, υγιεινή, ύπνος, εργασία.
- Στην κατοικία (παραδοσιακή ελληνική κατοικία) διαμορφώνεται εν πολλοίς η προσωπικότητα του ατόμου και αναπτύσσονται οι οικογενειακές σχέσεις.
- Στα αστικά κέντρα μεταφέρονται παραδοσιακές πρακτικές και νοοτροπίες που αφορούν στη ζωή στην περιφέρεια, μέσα και έξω από το σπίτι.
- Αντιστρόφως, τάσεις και πρακτικές που αναπτύσσονται στα αστικά κέντρα επιδρούν στη μορφή της παραδοσιακής κατοικίας και εν γένει στις καθημερινές πρακτικές.

4.2.1.3. Βασική Θεματογραφία ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας σκιαγραφείται αρχικά και με επάρκεια στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων και συγκεκριμένα στις ενότητες «Κατοικία και Διατροφή». Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματογραφία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Στοιχεία της τυπολογίας και της αρχιτεκτονικής των οικιστικών ενότητων που απαντώνται από τους οθωμανικούς χρόνους έως τα μέσα του 20ού αιώνα (με παραδείγματα από συγκεκριμένες περιοχές)
  - Ηπειρωτική (Βορειοελλαδίτικη)
  - Νησιωτική (Αιγαιοπελαγίτικη)
  - Επτανησιακή
  - Η κατοικία των Σαρακατσάνων
  - Νεοκλασική κατοικία
  - Πολυ (τετρα-, τριπλο-, διπλο-) κατοικία
- Στοιχεία για την αποτύπωση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης στην αρχιτεκτονική διαφόρων οικιστικών ενότητων

- Στοιχεία για τη σχέση της δόμησης/ αρχιτεκτονικής σε κάθε περιοχή, με το περιβάλλον, τις πρώτες ύλες, τις πολιτισμικές επιρροές σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, τις τεχνικές κ.λπ.
  - Στοιχεία για την πολεοδομική ανάπτυξη διαφορετικών οικισμών και τον κοινοτικό βίο
  - Στοιχεία για τον παραδοσιακό τρόπο οικοδόμησης, τους επαγγελματίες της οικοδόμησης και την άσκηση του επαγγέλματός τους
  - Στοιχεία για τον καθημερινό βίο στους διάφορους τύπους της παραδοσιακής κατοικίας
  - Στοιχεία για τον εσωτερικό διάκοσμο διαφόρων τύπων της κατοικίας
  - Στοιχεία για τη λαϊκή ζωγραφική, αλλά και τη «λόγια», επώνυμη καλλιτεχνική παραγωγή
  - Στοιχεία για το οικονομικό, νομικό, κοινωνικό πλαίσιο οικοδόμησης, αγοράς-πώλησης και μεταβίβασης της κατοικίας
  - Στοιχεία για τη διατροφή και τις διατροφικές συνήθειες σε διαφορετικές περιοχές και διαφορετικά κοινωνικά στρώματα
  - Ήθη και έθιμα που σχετίζονται με την οικοδόμηση της κατοικίας και την καθημερινή διαβίωση
-

4.2.1.4. Στοιχεία από άλλες ενότητες

Καταγωγή – Ιστορικό πλαίσιο – Ψυχαγωγία – Ανδρική, Γυναικεία Εργασία – Θρησκεία

4.2.1.5. Υπο_ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

Κτήριο Δ1

Το κέλυφος της κατοικίας και ο δημόσιος βίος

Κατοικία και αρχιτεκτονική, οικισμοί και πολεοδομία, «των Ελλήνων οι κοινότητες»

Ψηφιακό αλληλεπιδραστικό έκθεμα με 3D αναπαραστάσεις τύπων και μορφών της νεώτερης ελληνικής κατοικίας και της πολεοδομίας κάποιων οικισμών

Περιγραφή

Το έκθεμα προβάλλεται σε μία ή δύο μεγάλες επιτοιχίες οθόνες, όπου «σχηματίζονται» σε τρισδιάστατη αναπαράσταση οικήματα από διάφορες περιοχές και χρονικές περιόδους, η θέση τους στον πολεοδομικό ιστό του οικισμού στον οποίο εντάσσονται, άλλα κτίσματα και δημόσιοι χώροι του οικισμού κ.λπ., καθώς και το κοινωνικό και εν γένει πολιτισμικό πλαίσιο του κάθε τόπου σε δεδομένες χρονικές στιγμές. Την προβολή χειρίζονται οι επισκέπτες μέσω μικρότερων οθονών αφής που στήνονται μπροστά στις μεγάλες οθόνες. Προκειμένου και πάλι να αναδειχθεί το ζήτημα της ταυτότητας σε σχέση, αυτή τη φορά, με τον τύπο της κατοικίας και τον τόπο προέλευσης του, το «μενού» για τις επιλογές του επισκέπτη περιλαμβάνει τίτλους ή/ και επιγραμματικά κείμενα (μαρτυρίες, προσωπικές ιστορίες, παραθέματα από τη λογοτεχνία κ.ά.) που συνδέουν την κατοικία που παρουσιάζεται κάθε φορά με τον πιθανό ιδιοκτήτη της σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή: «Ο γαιοκτήμονας της Χίου μένει...», «Η αρχόντισσα της Κέρκυρας έχει το σπίτι της...», «Ένας αγρότης στη Θεσσαλία», «Ο Έμπορος του Πηλίου», «Όταν ήταν έξι ετών ο Χρήστος έμενε...», «Η ζωή τον έφερε στη Σάμο, όπου έχτισε το σπίτι του όπως...» κ.ο.κ. Κάποιες αφηγήσεις εκφέρονται και στο πρώτο πρόσωπο.

Εναλλακτικά, το έκθεμα «διασπάται» σε μικρότερες οθόνες οι οποίες ενσωματώνονται σε επιτοιχίο χάρτη του ευρύτερου ελλαδικού, μεσογειακού και βαλκανικού χώρου (μορφολογική/ αισθητική σύνδεση με το χάρτη της ενότητας της εισαγωγής). Κάθε οθόνη ενεργοποιείται από το σημείο που βρίσκεται και παρουσιάζει τύπους κατοικίας που απαντώνται στη γεωγραφική περιοχή την οποία επιλέγει ο χρήστης. Με κάποιο σύστημα ηλεκτρολογικής/ ψηφιακής υποδομής στο χάρτη (τύπου «φωτεινού παντογνώστη») ανάβουν σημειακά φώτα σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές, όπου μπορεί κανείς να δει παρόμοιους αρχιτεκτονικούς τύπους. Καταδεικνύονται κατ' αυτόν τον τρόπο συσχετισμοί, επιδράσεις, εξάπλωση μορφών και προτύπων κ.λπ., πάντα μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Εδώ υπάρχει το πλεονέκτημα των οθονών που αναρτώνται σε διαφορετικά ύψη, έτσι ώστε να εξυπηρετούν παιδιά και ενήλικες χαμηλού αναστήματος.

Τέλος, το περιεχόμενο του εκθέματος και τα «μοντέλα» των κατοικιών πλαισιώνονται [από] και εντάσσονται σε αναπαραστάσεις οικισμών που εναλλάσσονται με στοιχεία για το ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο των ελληνικών κοινοτήτων (κοινοτικός, δημόσιος, κοινωνικός, πολιτικός βίος κ.λπ., όπως αποτυπώνεται στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον). Εδώ μπορούν να βοηθήσουν αποσπάσματα από τον ελληνικό κινηματογράφο, από σειρές ιστορικού περιεχομένου, αρχαιακό υλικό, πίνακες κ.λπ., με σχολιασμό, μουσική υπόκρουση και υπότιτλους.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να συσχετίσει τη θέση και την αρχιτεκτονική διαφορετικών τύπων κατοικιών με το πολιτισμικό τους πλαίσιο και τους εκάστοτε ιδιοκτήτες τους,
- ⇒ να παρουσιάσει στοιχεία για το δημόσιο βίο στο πλαίσιο διαφορετικών οικισμών και κοινοτήτων.

Πρώτες ύλες, φυσικό περιβάλλον, οι επαγγελματίες της οικοδόμησης, ήθη και έθιμα...

«Εγκατάσταση» με φυσικά υλικά οικοδόμησης, προβολή και αντικείμενα της συλλογής

Περιγραφή

Στο έκθεμα παρουσιάζονται με «καλλιτεχνική» διάθεση κάποιες από τις βασικές πρώτες ύλες της παραδοσιακής «οικοδομής»: πέτρες (διαφορετικές από κάθε τόπο), ξύλο, λάσπη, άχυρα, κ.λπ. Χρησιμοποιούνται ως επιφάνεια προβολής ψηφιακών διαφανειών που «πέφτουν» εκ περιτροπής και σε διαφορετικά σημεία των «υλικών μαζών» και που φέρουν πληροφορία (εικόνες, επιγραμματα κείμενα, μαρτυρίες κ.ά.) σχετικά με την «τέχνη» και την τεχνική της οικοδόμησης, τις συντεχνίες των επαγγελματιών της οικοδόμησης, τη χρήση των πρώτων υλών σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα κ.ο.κ. Παραπλεύρως ή και ως μέρος της εγκατάστασης τοποθετούνται σχετικά εργαλεία από τις συλλογές του Μουσείου, τεκμήρια

από την άσκηση του επαγγέλματος (χάρτες με σημειωμένες διαδρομές, τεφτέρια, συναλλαγματικές, διαβατήρια, σχέδια κ.λπ.) και ενδεχομένως αντικείμενα (ή και απεικονίσεις) που σχετίζονται με την εθιμοτυπία του κτισίματος. Τέλος, πλησιάζοντας την εγκατάσταση, ο επισκέπτης θα ακούσει στο «βάθος» «μαστόρους» να μιλούν στη συνθηματική τους γλώσσα ή/ και πιο εύληπτες μαρτυρίες από την εργασία τους. Εξετάζεται η πιθανότητα χρήσης τμήματος του αύλειου χώρου του κτηρίου Δ, προκείμενου να εκτεθούν και εκεί «εγκαταστάσεις» πρώτων υλών ή ίσως και αναπαραστάσεις χαρακτηριστικών δομικών/ αρχιτεκτονικών στοιχείων σε πρώιμα στάδια της κατασκευής τους (βλ. και ανάθεση σε καλλιτέχνες). Η εκθεσιακή ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση πλείστου αρχειακού υλικού που με διαφορετικούς τρόπους τεκμηριώνει τη θεματογραφία της: προικοσύμφωνα, συμβολαιογραφικά έγγραφα, ΦΕΚ με νομολογία, μαρτυρίες, παραθέματα από τη λογοτεχνία και την ταξιδιωτική λογοτεχνία, περιηγητικά χαρακτηριστικά και ζωγραφικά έργα, κ.ά.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να παρουσιάσει τους «επαγγελματίες» της οικοδόμησης και την τέχνη τους,
- ⇒ να «συζητήσει» για θέματα που συνδέουν την παραδοσιακή κατοικία με το φυσικό περιβάλλον.

Κείμενα ενότητας

- Η εκθετική ενότητα στο κτήριο Δ1 ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

ΚΤΗΡΙΟ Δ2, Δ3, Δ4

ΙΣΟΓΕΙΟ

Ο «κύκλος της ζωής» και η ζωή μέσα στο σπίτι

Κουκλόσπιτα – Αναπαραστάσεις εσωτερικών διαφορετικών παραδοσιακών κατοικιών, ηχητικά ντοκουμέντα και άλλο εποπτικό υλικό και ομαδοποιήσεις αντικειμένων της συλλογής που αποτελούν σημαντικό τμήμα της οικοσκευής

Περιγραφή

Σκηνικές αναπαραστάσεις εσωτερικών διαφορετικών μορφών κατοικιών σε μορφή κουκλόσπιτου (μακέτες μινιατούρες), ή δωμάτια-μινιατούρες σε τομή, συνοδεύονται από αφηγήσεις, μαρτυρίες, τραγούδια, μοιρολόγια, αλληλογραφία, αποσπάσματα από παραμύθια, τη λογοτεχνία κ.ο.κ., αποκαλύπτοντας σημαντικές στιγμές από την καθημερινή ζωή στο σπίτι, τη σημασία της οικογένειας, του γάμου, την υγιεινή, τη διατήρηση της υγείας, την καθαριότητα, τα ήθη και τα έθιμα, τη θέση (την πραγματική στο χώρο και τη συμβολική) των διαφορετικών προσώπων που μοιράζονται μια κατοικία (άνδρας, γυναίκα, παιδί, παππούς κ.λπ.), το τελετουργικό που σχετίζεται με τη γέννηση και το θάνατο, τη ζωή των παιδιών κ.ο.κ. Εδώ, μπορεί να γίνεται σύνδεση και με κάποιες από τις ιστορίες που έχουν αρχίσει να ξετυλίγονται στο ψηφιακό έκθεμα της ενότητας για το κέλυφος των κατοικιών. Οι «ιστορίες» που περιβάλλουν την έκθεση των «κουκλόσπιτων» ακούγονται σα ψίθυροι όταν ο επισκέπτης πλησιάσει αρκετά κοντά στα εκθέματα. Κάποιες «γωνιές» από το εσωτερικό των κατοικιών που αναπαρίστανται μοιάζουν να «ξεφεύγουν» από τα δωμάτια των «κουκλόσπιτων» και να παρουσιάζονται αυτή τη φορά σε φυσικό μέγεθος (π.χ. μία κασέλα με έναν καθρέφτη, ένα σπερβέρι που αρχίζει να «ξεδιπλώνεται» προκειμένου να «δηλώσει» τις πραγματικές του διαστάσεις, μία κούνια μωρού και παιδικά ρούχα κ.ο.κ.). Οι μινιατούρες αυτές εκτίθενται σε σχέση (πίσω από; δίπλα;) με ένα ή δύο αντικείμενα που προέρχονται από οικοσκευή με προέλευση από τη γεωγραφική περιοχή της οποίας την κατοικία αναπαριστούν. Πλείστα άλλα συναφή και ομοειδή αντικείμενα της συλλογής από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές

εκτίθενται πλέον σε προθήκες και συνοδεύονται και αυτά από ηχητικά και άλλα ντοκουμέντα ή επιγραμματατικά κείμενα. Σε προθήκες μπορούν να εκτίθενται και *σύνολα* από οικοσκευές με συγκεκριμένη γεωγραφική ή κοινωνικοπολιτισμική προέλευση (π.χ. οικοσκευή αρχοντικών/ αστικών σπιτιών από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, οικοσκευή με ποικίλα αντικείμενα από το σκυριανό σπίτι κ.ο.κ.).

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να παρουσιάσει με «παιγνιώδη» τρόπο σκηνές από τον ιδιωτικό βίο σε διάφορους τύπους κατοικίας από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια,
- ⇒ να μυήσει τον επισκέπτη στα «άδυτα» της καθημερινότητας των ανθρώπων της περιόδου που εξετάζει η έκθεση,
- ⇒ να παρουσιάσει αντικείμενα των συλλογών που σχετίζονται με τον καθημερινό βίο.

Το δωμάτιο του Θεόφιλου

Ανασύσταση αποτοιχισμένων τοιχογραφιών από οικία της Μυτιλήνης/

αναπαράσταση του ολόγραφου δωματίου απ' όπου αποτοιχίστηκαν

Περιγραφή

Στο πλαίσιο των σκηνικών αναπαραστάσεων της παραπάνω υπο-ενότητας εκτίθενται οι τοιχογραφίες με έργα του Θεόφιλου, από δωμάτιο οικίας της Μυτιλήνης που έχει μεταφερθεί αυτούσιο στο ΜΕΛΤ. Η έκθεση συνοδεύεται από εποπτικό και άλλο υλικό σχετικό με την τάση ζωγραφικής διακόσμησης που επικρατεί στα «μεσαία» και «αρχοντικά» σπίτια του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού, με τη χρήση του συγκεκριμένου δωματίου και ενδεχομένως με τον υπόλοιπο διάκοσμό του (επίπλωση, αντικείμενα κλπ.), τους κατοίκους της οικίας (ή συναφών οικιών) και τη σχέση τους με τους «πλανόδιους» ζωγράφους, τη λαϊκή ζωγραφική και τη θέση της στο σπίτι κ.ο.κ.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να παρουσιάσει μία σημαντική μορφή διακόσμησης του εσωτερικού αρχοντικών κατοικιών,
- ⇒ να παρουσιάσει ένα σημαντικό επώνυμο καλλιτέχνη της παραδοσιακής ζωγραφικής.

Το «μωσαϊκό» της πόλης

Προθήκη/ εσωτερικό κατοικίας με στοιχεία/ αντικείμενα από διαφορετικά σπίτια/ διαμερίσματα μεγάλων αστικών κέντρων του Μεσοπολέμου και μετέπειτα – εποπτικό υλικό και οπτικοακουστικές παραγωγές

Περιγραφή

Η προθήκη/ δωμάτιο (γενικού περιεχομένου, δεν χαρακτηρίζεται δηλαδή ως σάλα, υπνοδωμάτιο κ.λπ.) παρουσιάζει αντικείμενα από την οικοσκευή κατοικιών από διαφορετικές περιοχές και χρονικές στιγμές του 20ού αιώνα. Στην «επίπλωση» εντάσσονται και αντικείμενα που βρέθηκαν εγκαταλελειμμένα στο οικοδομικό τετράγωνο που θα φιλοξενήσει το Μουσείο. Τα εκθέματα αυτά συνδυάζονται μεταξύ τους σε ιδιότυπα διακοσμητικά σύνολα (π.χ. τσεβρές πάνω στο ραδιόφωνο, κεντημένη κουρτίνα στο παράθυρο, κέντημα σε «αμπαζούρ» κ.ο.κ.) και συνοδεύονται από εποπτικό υλικό (μαρτυρίες, λογοτεχνία, λαϊκά αναγνώσματα, δημοσιεύματα στον Τύπο, αναφορές σε ιστορικά γεγονότα, διαφημίσεις κ.λπ.) όπως και από οπτικοακουστικές παραγωγές (τραγούδια σε γραμμόφωνα και «πικάπ», εκπομπές που «ακούγονται» σε συσκευές ραδιοφώνου ή προβάλλονται σε δέκτες τηλεόρασης κ.ο.κ.) που ο επισκέπτης ενεργοποιεί με «μοχλούς/ διακόπτες». Το υλικό αυτό καταδεικνύει σε κάθε περίπτωση «την πορεία» του ανθρώπου της περιφέρειας προς τα αστικά κέντρα και εν γένει τη διατήρηση της μνήμης της παραδοσιακής ζωής στα αστικά κέντρα του 20ού αιώνα, ενδεχομένως έως και σήμερα, σίγουρα, όμως, έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να καταδείξει τη σταδιακή μετεγκατάσταση των πληθυσμών της περιφέρειας στα αστικά κέντρα σε διαφορετικές περιόδους του 20ού αιώνα και τις αλλαγές στη φυσιογνωμία τους,
- ⇒ να καταδείξει τη διατήρηση πρακτικών που αναπαράγονται «νοσταλγικά» στις κατοικίες των αστικών κέντρων του 20ού αιώνα,
- ⇒ να αφηγηθεί διαφορετικές ιστορίες αντικειμένων και να καταδείξει την πορεία τους στο χρόνο.

Κείμενα ενότητας

- Η εκθετική ενότητα στο ισόγειο του κτηρίου Δ2-Δ3-Δ4 ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

ΚΤΗΡΙΟ Δ2, Δ3, Δ4

ΟΡΟΦΟΣ

Η οικογένεια στο τραπέζι

Τραπέζια πολλαπλής αφής και φυσικά εκθέματα/ αντικείμενα

Περιγραφή

Εκτίθενται τραπέζια πολλαπλής αφής (ψηφιακές προβολές σε απλά λευκά τραπέζια). Το περιεχόμενο των προβολών συντίθεται από πληροφορίες σχετικές με τη διατροφή σε διαφορετικές περιοχές του ευρύτερου ελλαδικού χώρου αλλά και διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων στις περιοχές αυτές, με τα βασικά είδη της παραδοσιακής ελληνικής διατροφής, με τις επιδράσεις που επιδέχεται η παραδοσιακή ελληνική διατροφή από Ανατολή και Δύση σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και σε διαφορετικές περιόδους της νεώτερης ελληνικής ιστορίας, με την τελετουργία της εστίασης σε διάφορα ελληνικά σπίτια, με τα διατροφικά έθιμα κατά τις εορταστικές περιόδους, τα γεύματα που συνδέονται με την τελετουργία των σημαντικών στιγμών στη ζωή του ανθρώπου, απεικονίσεις παραδοσιακών «πιάτων» κ.ο.κ. Οι πληροφορίες αυτές προσφέρονται στον επισκέπτη μέσα

από μαρτυρίες, προσωπικές ιστορίες, αποκάλυψη συνταγών που συνδέονται με τη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή κάποιου τόπου ή με ιστορικά γεγονότα που επηρεάζουν καταλυτικά τη διατροφή των Ελλήνων (έλευση βασιλείας, εισροή προσφύγων από τη Μικρά Ασία κ.λπ.), περιγραφές στη λογοτεχνία και στην ταξιδιωτική λογοτεχνία κ.ο.κ. Το έκθεμα δίνει ενδεχομένως τη δυνατότητα στους επισκέπτες να προσφέρουν και τη δική τους μαρτυρία για τη διατροφή στον τόπο τους, στην οικογένειά τους, μυστικές συνταγές κ.λπ. Σε μια πιο φιλόδοξη εκδοχή, το έκθεμα δίνει επίσης τη δυνατότητα στους επισκέπτες να παραγγείλουν εξ αποστάσεως το παραδοσιακό πιάτο ημέρας στο κυλικείο ή στο εστιατόριο του Μουσείου, το οποίο θα «προτείνει» συνταγές που παρουσιάζονται στο έκθεμα. Στις αίθουσες του ορόφου εκτίθενται επίσης τραπέζια με πρωτότυπα αυτή τη φορά αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου και σχετικές με όλα τα παραπάνω πληροφορίες.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να παρουσιάσει τις διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων και το τελετουργικό της εστίασης σε βάθος χρόνου,
- ⇒ να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν μέσα από το θέμα της διατροφής.

Κείμενα ενότητας

- Η εκθετική ενότητα στον όροφο του κτηρίου Δ2-Δ3-Δ4 ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.2.2. Πώς διασκεδάζουν/ Πώς διασκεδάζετε;

εναλλακτικά Νεώτερος Ελληνισμός και Ψυχαγωγία

Η ενότητα 4.2.2. αναπτύσσεται στο κτήριο Ε

4.2.2.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η ενότητα χωροθετείται στο κτήριο Ε.
- Στην ενότητα παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο πλείστα αντικείμενα από τη συλλογή του Θεάτρου Σκιών αλλά και αντικείμενα από τις συλλογές μουσικών οργάνων και μεταμφιέσεων. Επίσης, παρουσιάζονται λίγα αντικείμενα που σχετίζονται με την «τελετουργία» των πανηγυριών, την τέλεση μυστηρίων, την εκκλησιαστική λειτουργία και την ενδυμασία και επομένως αντικείμενα από τις συλλογές κεραμικής, κοσμικής ξυλογλυπτικής, μεταλλοτεχνίας, κοσμικής και εκκλησιαστικής αργυροχοΐας και ενδυμασιών.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Το Θέατρο Σκιών και ο κεντρικός του ήρωας ο Καραγκιόζης
  - Οι «δρόμοι» της Δύσης και της Ανατολής στις μορφές της ψυχαγωγίας

Με χιουμοριστική διάθεση η υπο-ενότητα «Το Θέατρο Σκιών και ο κεντρικός του ήρωας ο Καραγκιόζης» «διαχέεται» σχεδόν σε όλη τη μόνιμη έκθεση του Μουσείου με εκθέματα που απεικονίζουν στοιχεία από τη θεματογραφία των άλλων εκθεσιακών ενότητων.

4.2.2.2. Βασικά Μηνύματα ενότητας

- Πολλά έθιμα και παραδόσεις που συνδέονται με την ψυχαγωγία του νεώτερου ελληνισμού ανάγονται στα χρόνια της οθωμανικής περιόδου.
- Πολλά έθιμα και παραδόσεις που συνδέονται με την ψυχαγωγία σχετίζονται με τον εορταστικό κύκλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
- Λαϊκές παραδόσεις που συνδέονται με την ψυχαγωγία επηρεάζουν, αλλά και επηρεάζονται από αντίστοιχες ευρωπαϊκές (κυρίως από το 19ο αιώνα και έπειτα).

- Ίχνη πολλών λαϊκών παραδόσεων διακρίνονται στις εκφράσεις της ψυχαγωγίας του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού.
- Ο Καραγκιόζης αποτελεί το δημοφιλέστερο λαϊκό θέατρο/ δημοφιλέστερη μορφή ψυχαγωγίας έως και τα μέσα του 20ού αιώνα.
- «Ο Καραγκιόζης αποτελεί συμπύκνωση του λαϊκού πνεύματος και εκφράζει εμπειρίες από την κοινωνική και πολιτική ζωή του λαού, με στόχο την ψυχαγωγία του».

4.2.2.3. Βασική Θεματογραφία ενότητας

Το περιεχόμενο της ενότητας σκιαγραφείται αρχικά και με επάρκεια στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων και συγκεκριμένα στην ενότητα «Η Συλλογή του Θεάτρου Σκιών». Επίσης, στοιχεία για τη θεματογραφία της ενότητας υπάρχουν στο τεύχος για την ιστορική υποστήριξη της μουσειολογικής μελέτης. Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματογραφία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Ο Καραγκιόζης και το Λαϊκό Θέατρο σκιών από την εποχή της τουρκοκρατίας έως και σήμερα
- Στοιχεία για άλλες μορφές της ψυχαγωγίας-διασκέδασης που απατώνται στην ελληνική παραδοσιακή κοινωνία αλλά και στην «κουλτούρα» των αστικών κέντρων

Ενδεικτικά:

- Πανηγύρια
- Περίπατοι
- Επισκέψεις/ χοροί
- Εκκλησία
- Νυχτέρια
- Λουτρά
- Παιχνίδι
- Το μελόδραμα στις ελληνικές πόλεις/ Το χορόδραμα
- Καρναβάλια
- Καφενεία-λέσχες

- ο Κινηματογράφος
- ο Αθλητισμός
- ο Μουσικές σκηνές (καφέ σαντάν)
- ο Ραδιόφωνο

4.2.2.4. Στοιχεία από άλλες ενότητες

Ιστορικό πλαίσιο – Ανδρική Εργασία – Θρησκεία – Ενδυμασία

4.2.2.5. Υπο_ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΑΙΘΟΥΣΑ δεξιά της εισόδου του κτηρίου κατά την είσοδο του επισκέπτη σε αυτό

Η πορεία από την Άπω Ανατολή μέχρι τον «Έλληνα Καραγκιόζη» και τους συμπρωταγωνιστές του

Οπτικοακουστική παραγωγή που αλληλεπιδρά με τις «σκιές» των επισκεπτών

Περιγραφή

Με την είσοδό τους στην αίθουσα οι επισκέπτες και οι «σκιές» τους προχωρούν μαζί με φιγούρες του θεάτρου σκιών που εμφανίζονται σε μακρόστενη οθόνη προβολής (προσομοιάζει μπερτέ). Πρώτα εμφανίζονται οι φιγούρες με καταγωγή από την Άπω Ανατολή, ακολουθούν αυτές της εγγύς Ανατολής και τελευταίες έρχονται οι εξελληνισμένες φιγούρες. Η πορεία τους από τα βάθη της Ασίας μέχρι τη Βαλκανική και τη Μεσόγειο αποτυπώνεται γραμμικά σε χάρτη.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ Να καταδείξει την ιστορική πορεία του θεάτρου σκιών
- ⇒ Να εισαγάγει τον επισκέπτη στην ενότητα εντάσσοντάς τον στο «παιχνίδι των σκιών».

Ο Καραγκιόζης και το Θέατρο Σκιών

Εικονογράφηση της τέχνης του Καραγκιοζοπαίχτη από την παραγωγή όλων των απαραίτητων εργαλείων/ μέσων για την παράσταση μέχρι τη στιγμή της παράστασης. Πρωτότυπα αντικείμενα/ οπτικοακουστική παραγωγή

Περιγραφή

Τα στάδια παραγωγής των εργαλείων και των μέσων του καραγκιοζοπαίχτη «ξεδιπλώνονται» στο πλαίσιο της δημιουργίας μιας «φανταστικής παράστασης» ή/ και ενός «μαθήματος» για το μαθητευόμενο καραγκιοζοπαίχτη. Ο καταξιωμένος καραγκιοζοπαίχτης «κινείται» μεταξύ των εργαλείων της παράστασης, δημιουργεί φιγούρες, ρεκλάμες, σκηνικά, δίνει οδηγίες, παίρνει αποφάσεις, εκφράζει ιδέες, ξεναγεί στη συλλογή κ.ο.κ. Η μουσική, ο λόγος κ.λπ. εντάσσονται στην παρουσίαση αυτή. Ο καραγκιοζοπαίχτης εμφανίζεται σε ψηφιακή αναπαραγωγή είτε ως φιγούρα σε «black box» είτε κινηματογραφημένος πίσω από μπερντέ. Άλλα πρόσωπα που ενδεχομένως συμμετέχουν στην παράσταση (π.χ. οι μουσικοί) εμφανίζονται τις κατάλληλες στιγμές στην ψηφιακή παραγωγή. Σε κάποια σημεία της παρουσίασης ο επισκέπτης μπορεί να συμμετάσχει και αυτός ως δημιουργός με χρήση αντιγράφων. Η ενότητα «κλείνει» με στημένα όλα τα απαραίτητα για την παράσταση, σε περίοπτη θέση. Αποσπάσματα από διαφορετικές παραστάσεις και από διαφορετικούς δημιουργούς «παίζονται» σε προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα, είτε με την υποστήριξη κάποιου συστήματος αυτοματισμού είτε με παρουσία του ίδιου του καραγκιοζοπαίχτη. Η αίθουσα μπορεί να δίνει αφαιρετικά την αίσθηση καφενείου, όπου αναπαύονται οι επισκέπτες.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να καταδείξει όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με μία παράσταση του Καραγκιόζη
- ⇒ να αναδείξει την τέχνη και την προσωπικότητα του Καραγκιοζοπαίχτη και τις επιρροές που επιδέχεται το έργο του.

ΑΙΘΟΥΣΑ αριστερά της εισόδου του κτηρίου κατά την είσοδο του επισκέπτη σε αυτό

Οι «δρόμοι» της Δύσης και της Ανατολής στις μορφές της ψυχαγωγίας

Παρουσίαση των «τρόπων» ψυχαγωγίας μέσα από άλλους τρόπους

ψυχαγωγίας... Φυσικά εκθέματα/ ψηφιακές παραγωγές

Περιγραφή

Παράταξη σημειολογικά φορτισμένων αντικειμένων, φυσικών ή/και ψηφιακών εκθεμάτων που σχετίζονται με την ψυχαγωγία των Ελλήνων στους νεώτερους χρόνους: εσωτερικά σπιτιών, μουσικά όργανα, βιβλία με λογοτεχνικά έργα, δημοσιεύματα από τον Τύπο, στολές από καρναβάλια και παραδοσιακά δρώμενα, εικόνες από «περαντζάδες» και εσωτερικά εκκλησιών, σκηνή θεάτρου, κουκλοθέατρου, χοροδράματος κ.λπ. Σε πολλές περιπτώσεις το ένα «είδος» αναφέρεται στο άλλο είδος και η αφήγηση «φτάνει» ενδεικτικά μέχρι τις μέρες μας.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να μυήσει τον επισκέπτη στις μορφές της ψυχαγωγίας στο νεώτερο ελληνικό πολιτισμό, κάποιες από τις οποίες επιβιώνουν έως τις μέρες μας.

Κείμενα ενότητας

- Η εκθετική ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.2.3. Τι δουλειά κάνουν;/ Τι δουλειά κάνετε;

εναλλακτικά Εργασία και απασχόληση στη Νεώτερη Ελλάδα

Η ενότητα 4.2.3. αναπτύσσεται στα κτήρια Μ και Ζ τα οποία συναποτελούν μία ενότητα

Κτήριο Μ

4.2.3.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Στο κτήριο Μ χωροθετείται θεματική ενότητα που αναφέρεται εν γένει σε όψεις της ανδρικής και της γυναικείας εργασίας στο νεώτερο ελληνικό πολιτισμό.
- Στην ενότητα παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο αντικείμενα από τη συλλογή εργαλείων των λεγόμενων παραδοσιακών επαγγελμάτων αλλά και «προϊόντα» των επαγγελμάτων αυτών.
- Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Επαγγέλματα και ασχολίες του πρόσφατου παρελθόντος
  - Εργαστηριακή τέχνη
  - Οι «επαγγελματίες» του πρόσφατου παρελθόντος, επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα

4.2.3.2. Βασικά μηνύματα ενότητας

- ⇒ Ο λεγόμενος λαϊκός πολιτισμός «παράγεται» και αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο στο πλαίσιο των ελληνικών παραδοσιακών κοινοτήτων και των οικονομικών, εργασιακών και εν γένει πολιτισμικών συνισταμένων τους.
- ⇒ Ο λεγόμενος λαϊκός πολιτισμός παράγεται και αναπτύσσεται από ανθρώπους που εργάζονται κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της εργασίας αλλά και στον τριτογενή.
- ⇒ Η παραδοσιακή εργασία παράγει προϊόντα για «αυτοκατανάλωση» αλλά και για το εμπόριο.
- ⇒ Η λεγόμενη λαϊκή τέχνη αποτυπώνεται κατά κύριο λόγο σε χρηστικά αντικείμενα, προϊόντα της παραδοσιακής εργασίας.
- ⇒ Στις ελληνικές παραδοσιακές κοινότητες οι γυναίκες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εργασία.

4.2.3.3. Βασική θεματογραφία ενότητας

Στοιχεία για περιεχόμενο της μόνιμης έκθεσης της ενότητας υπάρχουν στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων. Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματολογία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- ⇒ Στοιχεία για την παραδοσιακή εργασία στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής – επαγγέλματα, τεχνικές, προϊόντα, αξιοποίηση πρώτων υλών και περιβαλλοντικών συνθηκών/ εν γένει σχέση με το περιβάλλον, συνθήκες και συνισταμένες της εργασίας, οικονομικές συνιστώσες, ήθη και έθιμα
- ⇒ Στοιχεία για την εργασία στο δευτερογενή τομέα της παραγωγής –επαγγέλματα, τεχνικές, προϊόντα, συνθήκες και συνισταμένες της εργασίας, συντεχνίες, οικονομικές συνιστώσες, ήθη και έθιμα
- ⇒ Στοιχεία για την εργασία στον τριτογενή τομέα της παραγωγής - επαγγέλματα, συνθήκες και συνισταμένες της εργασίας, οικονομικές συνιστώσες
- ⇒ Στοιχεία για το προφίλ των Ελλήνων «επαγγελματιών» στη διάρκεια των αιώνων που πραγματεύεται η έκθεση – επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα
- ⇒ Στοιχεία για την οικονομία και την κοινωνία στα πλαίσια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και του νέου ελληνικού κράτους
- ⇒ Στοιχεία για την παιδεία, την εκπαίδευση, τη μαθητεία στα επαγγέλματα

4.2.3.4. Στοιχεία από το εννοιακό περιεχόμενο των άλλων ενότητων

Ψυχαγωγία – Κατοικία – Καταγωγή – Ιστορικό πλαίσιο – Θρησκεία

4.2.2.5. Υπο _ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Επαγγέλματα και ασχολίες του πρόσφατου παρελθόντος

Φυσικά αντικείμενα και ψηφιακές οπτικοακουστικές παραγωγές μέσα από το φωτογραφικό φακό

Περιγραφή

Πρόκειται για συμβολική/ σημειολογική αναπαράσταση της εργασίας, κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής.

Εργαλεία και προϊόντα ομαδοποιούνται ανά επαγγελματική κατηγορία/ παρουσιάζονται περισσότερες της μίας ομάδας μαζί. Σε κεντρική θέση στήνεται πρωτότυπη φωτογραφική μηχανή των αρχών του 20ού αιώνα από τις συλλογές του Μουσείου αλλά και πιστό αντίγραφο της που διαμορφώνεται έτσι ώστε να φέρει κρυμμένο τεχνολογικό εξοπλισμό. Οι επισκέπτες κοιτούν μέσα από το φακό της μηχανής και ενεργοποιούν την προβολή που «κρύβεται» μέσα στο έκθεμα με μηχανικό τρόπο (σαν να «βγάζουν» φωτογραφία). Μπορούν έτσι να παρακολουθήσουν πολύ σύντομες προβολές (δεν υπερβαίνουν σε διάρκεια το ένα λεπτό) που αναφέρονται σε προσωπικές ιστορίες, μαρτυρίες κ.λπ. σχετικές με τα επαγγέλματα που παρουσιάζονται μέσω των εργαλείων τους στην έκθεση. Ακούγεται ο χαρακτηριστικός ήχος της μηχανής και οι «ομάδες» των εργαλείων φωτίζονται εκ περιτροπής.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να «απαθανατίσει» τις αγροτικές/ κτηνοτροφικές ασχολίες του παρελθόντος,
- ⇒ να παρουσιάσει βασικές συνιστώσες της αγροτικής/ κτηνοτροφικής εργασίας και τους ανθρώπους που εργάζονταν σε αυτές.

Αργαλειός και ρολόι

Φυσικό έκθεμα/ ακουστική παραγωγή

Περιγραφή

Σε περίοπτη και ίσως κεντρική θέση, δραματικά φωτισμένα, τοποθετούνται τα «εργαλεία» (και κάποια δημιουργήματα) της γυναίκας υφάντρας (αργαλειός, ρόκα κ.λπ.). Ακούγεται σιγανά τραγούδι με σχετικό περιεχόμενο που συνοδεύεται από τον ήχο του αργαλειού, ίσως ο μόνος ήχος που ακούγεται πιο δυνατά στη συγκεκριμένη αίθουσα. Το έκθεμα συνοδεύει «ρολόι» (γραφιστική σύνθεση; πραγματικό ρολόι/ αυτόματο;) που

καταδεικνύει τις διαφορετικές ασχολίες της γυναίκας κατά τη διάρκεια του 24ώρου.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

⇒ Να αποτίσει «φόρο τιμής» στη γυναικεία εργασία.

ΟΡΟΦΟΣ

Εργαστηριακή τέχνη

Φυσικά εκθέματα και ενδεχομένως ακουστικές παραγωγές

Περιγραφή

Εξετάζεται η δυνατότητα αναπαράστασης κάποιου πλήρους εργαστηρίου (στραγαλάδικο;). Εναλλακτικά παρουσιάζονται εργαλεία, προϊόντα και άλλα αντικείμενα από διαφορετικά βιοτεχνικά εργαστήρια. Η παρουσίαση συνοδεύεται από πληροφορίες για τις συνιστώσες της εργασίας στο δευτερογενή τομέα που προσφέρονται μέσω μαρτυριών, αποσπασμάτων από τη λογοτεχνία κ.λπ. αλλά και αναπαραγωγών αρχαιακού υλικού (αλληλογραφία, τεφτέρια, αποδεικτικά συναλλαγών κ.λπ.).

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

⇒ να παρουσιάσει τη βιοτεχνική εργασία και την τέχνη της

⇒ να παρουσιάσει βασικές συνιστώσες της εργασίας στα βιοτεχνικά εργαστήρια και τους ανθρώπους που εργάζονταν εκεί.

Οι «επαγγελματίες» του πρόσφατου παρελθόντος, επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα. Προφίλ των Ελλήνων εργαζομένων/ Σύνδεση ιστορικού πλαισίου σε διαφορετικές χρονικές στιγμές με αυτό το προφίλ/ αγρότες, κτηνοτρόφοι, εργαζόμενοι στη ναυτιλία, το εμπόριο, τη βιοτεχνία, τη βιομηχανία κ.ο.κ.

Φυσικό έκθεμα και ψηφιακές παραγωγές

Περιγραφή

«Κολάζ» εικόνων εργαζομένων (και ο Καραγκιόζης επαγγελματίας) που καταλαμβάνει πολύ μεγάλη επιφάνεια (φωτογραφίες και ψηφιακές κορνίζες). Το έκθεμα συνδέεται με χρονολόγιο κομβικών γεγονότων για την ιστορία της εργασίας και της οικονομίας και «τραβάει» την αφήγηση μέχρι τις μέρες μας.

Στο έκθεμα ο επισκέπτης βρίσκει στοιχεία για την παιδεία, την τεχνική εκπαίδευση, τις σχολές κ.ο.κ. μέσα από προσωπικές ιστορίες. Οικογενειακές ιστορίες «μιλούν» για επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- ⇒ να παρουσιάσει την «ιστορία της εργασίας» στο νεώτερο ελληνικό πολιτισμό και το « προφίλ» των εργαζομένων μέσα από τις προσωπικές ιστορίες πλείστων ανθρώπων.

Τι δουλειά κάνουν;/ Τι δουλειά κάνετε;

εναλλακτικά Εργασία και απασχόληση στη Νεώτερη Ελλάδα

Η ενότητα 4.2.3. αναπτύσσεται στα κτήρια Μ και Ζ τα οποία συναποτελούν μία ενότητα

ΚΤΗΡΙΟ Ζ

Οι γυναίκες ασχολούνται/ εργάζονται...

4.2.2.6. Εισαγωγικά σχόλια

- Η ενότητα χωροθετείται ευλόγως στο κτήριο Μ σε άμεση συνάφεια με το κτήριο Ν (οικία Δραγούμη), όπου φιλοξενούνται οι ενδυμασίες της συλλογής. *Ενδέχεται αυτή η «συμβιωτική» σχέση μεταξύ υφαντικής, κεντητικής και ενδυμασίας να καταδεικνύεται με κάποιο ευρηματικό μουσειογραφικά τρόπο και στο κέλυφος των κτηρίων που στεγάζουν τις δύο ενότητες.*
- Στην ενότητα παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο εκθέματα από τη συλλογή εργαλείων και δημιουργιών της υφαντικής και κεντητικής τέχνης.
- Όπως και η ενότητα «Τι φοράτε;/ Τι φορούν;» περιλαμβάνει κάποια από τα «καλύτερα» κομμάτια της συλλογής.

4.2.2.7. Βασικά μηνύματα ενότητας

- Η υφαντική και η κεντητική είναι κατά βάση γυναικείες εργασίες/ ανήκουν στην οικοτεχνία.
- Η γυναίκα διαδραματίζει σημαντικό μέρος του ρόλου της μέσω της οικοτεχνίας.
- Η οικοτεχνία παράγει μεγάλο μέρος του απαραίτητου εξοπλισμού του σπιτιού και μέρος απαραίτητων για την εργασία και εκτός της οικίας υλικών και καλύπτει τις ανάγκες της ενδυμασίας.
- Τα τεχνουργήματα της υφαντικής και της οικοτεχνίας αποτελούν έκφραση της ταυτότητας και της δημιουργικότητας της γυναίκας.
- Τα τεχνουργήματα της υφαντικής και της κεντητικής φέρουν επιρροές από το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο της δημιουργίας τους.
- Η κεντητική αποτελεί από τους πλουσιότερους κλάδους της λαϊκής τέχνης.
- Η οικοτεχνία σε δεδομένες ιστορικές στιγμές μετατρέπεται σε βιοτεχνική εργασία.

4.2.2.8. Θεματογραφία ενότητας

Στοιχεία για περιεχόμενο της μόνιμης έκθεσης της ενότητας υπάρχουν στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενότητων. Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματολογία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Στοιχεία για τις ύλες, τα σύνεργα και την τεχνική κατασκευής των υφαντών
- Στοιχεία για τα διακοσμητικά μοτίβα των υφαντών
- Στοιχεία για το ρόλο της γυναίκας στην οικογένεια, στην κοινότητα και το πολιτισμικό κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν τα έργα της υφαντικής
- Στοιχεία για την καλλιτεχνική αξία των έργων υφαντικής
- Στοιχεία για τους συνεταιρισμούς, το εμπόριο και εν γένει την εξέλιξη της υφαντικής από οικιακή σε εργαστηριακή τέχνη
- Στοιχεία για την τέχνη της κεντητικής και τα ελληνικά κεντήματα

- Στοιχεία για τις πολιτισμικές επιδράσεις που επιδέχεται η κεντητική τέχνη σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές του ευρύτερου ελλαδικού χώρου

4.2.2.9. Στοιχεία από το εννοιακό περιεχόμενο των άλλων ενοτήτων

Κατοικία – Εργασία – Ενδυμασία

4.2.2.10. Υπο _ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Εισαγωγή

«Οι οικοδέσποινες»

Εποπτικό υλικό (φωτογραφίες, επιγραμμικά κείμενα κ.ά.)

Περιγραφή

Ο επισκέπτης με την είσοδό του στην ενότητα συναντά πολυάριθμες απεικονίσεις γυναικών (φωτογραφίες, πορτραίτα χαρακτηριστικά) εν ώρα ενασχόλησής του με κάποιο στάδιο της υφαντικής και της κεντητικής – τον υποδέχονται ως «οικοδέσποινες». Επιγραμμικές φράσεις παραθέτουν κάποιες από τις ιδέες που «κυκλοφορούν» στην ενότητα και θέτουν τον επισκέπτη ενώπιον ενός πολύ κοντινού παρελθόντος, όταν η οικοτεχνία εξυπηρετούσε τις ανάγκες της οικογένειας και του σπιτιού πριν τα βιομηχανοποιημένα προϊόντα και ο καταναλωτικός τρόπος ζωής καθορίσουν το βίο μας. Έτσι παρατίθενται στοιχεία (ίσως και ως, χρονολογημένες, ει δυνατόν, μαρτυρίες) για τη διάρκεια παραγωγής ενός υφαντού ή κεντήματος, για τη χρήση του κ.λπ. Ερωτήματα που σχετίζονται με την προμήθεια του «εξοπλισμού» του σπιτιού σήμερα, απευθύνονται στην κριτική σκέψη του επισκέπτη επισημαίνοντας τις διαφορές μεταξύ της δικής του καθημερινότητας και αυτής των προγόνων του. Στη σύνθεση εντάσσεται και εποπτικό υλικό που σχετίζεται με την εκπαίδευση των γυναικών στην υφαντική και κεντητική, τη δημιουργία σχετικών σχολών και επιχειρηματικών προσπαθειών (κυρίως του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα) που «βγάζουν» την οικοτεχνία στο πεδίο της βιοτεχνίας και του εμπορίου.

Στόχοι

Η εκθετική ενότητα αποσκοπεί

- ⇒ να εισάγει τον επισκέπτη στην ενότητα που αφορά στις κατ' εξοχήν γυναικείες ασχολίες/ εργασίες,
- ⇒ να εισαγάγει τον επισκέπτη στον προβληματισμό για ένα «modus Vivendi» που «πόρρω απέχει» από το σημερινό καταναλωτικό τρόπο ζωής.

Από την υφαντική ύλη έως το υφαντό

Εικονογράφηση των σταδίων της υφαντικής από τη συγκομιδή/ απόκτηση των πρώτων υλών μέχρι την παραγωγή των υφαντών. Φυσικά εκθέματα/ ψηφιακή παραγωγή βίντεο

Περιγραφή

Α. Παρατίθενται «σειριακά» τα «υλικά» ή/και εργαλεία κάθε σταδίου της παραγωγής των υφαντών, μπροστά από επιμήκη οθόνη προβολής βίντεο – στην «αφετηρία» της σειράς υπάρχουν δείγματα από όλες τις πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται και εποπτικό υλικό που εικονογραφεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην τέχνη της υφαντικής από της Αρχαιότητα έως του νεώτερου χρόνου. Το βίντεο προβάλλει εκ περιτροπής και σε προκαθορισμένο σημείο της οθόνης φιγούρες γυναικών οι οποίες ασχολούνται σε κάθε «στιγμιότυπο» με ένα στάδιο της εργασίας αυτής. Είναι σαν ο «φακός» να τις «απαθανατίζει» σε κάποια τυχαία στιγμή, ενδεχομένως να λεν κάτι το οποίο είτε αναγράφεται στην «κενή» επιφάνεια της οθόνης είτε ακούγεται. Κάθε φιγούρα που εμφανίζεται πιάνει το «νήμα» της αφήγησης από την άλλη. Αυτή η «ιδιότυπη» αφήγηση που συνοδεύει τα εκθέματα της συλλογής περιλαμβάνει στοιχεία για την τεχνική του κάθε σταδίου, τον τόπο καταγωγής της καθεμιάς «αφηγήτριας», το κοινωνικό πλαίσιο της εργασίας αυτής, τις δυσκολίες και το χρόνο της δουλειάς, την αναγκαιότητά της, την προσήλωση στην παράδοση, αλλά και τους «πειραματισμούς» κάθε υφάντρας (ειδικά το ζήτημα των βαφών μπορεί να εικονογραφηθεί εντυπωσιακά στην προβολή), τις παραδόσεις και τα έθιμα που συνδέονται με τα στάδια της ύφανσης κ.ο.κ.

Β. Η αναπαράσταση της επεξεργασίας των πρώτων υλών καταλήγει στον αργαλειό και στα υφαντά που θα βρουν τη θέση τους στην κατοικία. «Ακούγεται» ο ήχος του αργαλειού και ίσως κάποια γυναίκα να μιλάει ή/ και να τραγουδάει (ή πολλές μαζί). Εκτίθεται επίσης και ποικιλία από τα ίδια τα υφαντά είτε συγκεντρωμένα όλα μαζί είτε σε αφαιρετικές αναπαραστάσεις που δηλώνουν τη θέση τους στο σπίτι. Μπορεί να συνοδεύονται από στοιχεία για τον απαιτούμενο χρόνο παραγωγής τους, την τεχνική τους κ.λπ. Εκτίθενται επίσης υφαντά που χρησιμοποιούνται σε πληθώρα καθημερινών ασχολιών και εργασιών και εκτός της οικίας όπως και υφαντά ενδυμασιών.

Σε κάποια από τα στάδια επεξεργασίας των πρώτων υλών αλλά και κοντά στον αργαλειό δίνεται ενδεχομένως η δυνατότητα στους επισκέπτες να δοκιμάσουν τις δεξιότητές τους στην υφαντική με τη χρήση αντιγράφων των εργαλείων.

Στόχοι

Η εκθετική ενότητα αποσκοπεί

- να μυήσει τον επισκέπτη στα μυστικά της υφαντικής τέχνης/ τεχνικής,
- να «παρουσιάσει» πτυχές του βίου των γυναικών στις παραδοσιακές κοινωνίες με φόντο την υφαντική τέχνη,
- να προβληματίσει τον επισκέπτη γύρω από τα χαρακτηριστικά της παραγωγής καθημερινών προϊόντων.

ΟΡΟΦΟΣ

Τα κεντήματα της Ελλάδας

Έκθεση πρωτότυπων αντικειμένων και εποπτικό υλικό

Περιγραφή

Παρουσιάζονται κεντήματα από όλες τις περιοχές της Ελλάδας ομαδοποιημένα ανά γεωγραφική περιοχή (Ηπειρος, Επτάνησα, Σποράδες, Κυκλάδες, Κρήτη, Δωδεκάνησα κ.λπ.). Τα κεντήματα συνοδεύονται από εποπτικό υλικό που σκιαγραφεί σε κάθε περίπτωση το πολιτισμικό πλαίσιο δημιουργίας και χρήσης τους και τις επιδράσεις που έχουν δεχτεί (χάρτες με

επισημασμένους τους «δρόμους» του εμπορίου, αποδεικτικά συναλλαγών, παραθέματα από προικοσύμφωνα, μοτίβα που απεικονίζονται και σε άλλες μορφές «λαϊκής τέχνης» ή απεικονίσεις μοτίβων στα πολιτισμικά προϊόντα άλλων πολιτισμών, αποσπάσματα από τη λογοτεχνία και την ταξιδιωτική λογοτεχνία, δημοσιεύματα από τον Τύπο με αναφορές σε ιστορικά γεγονότα που αποτυπώθηκαν στα κεντήματα, απεικονίσεις γυναικών κ.ο.κ.).

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να παρουσιάσει τις πολιτισμικές επιρροές που επιδέχεται η δημιουργία των κεντημάτων σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και διαφορετικές ιστορικές στιγμές
- να καταδείξει το εύρος των συλλογών κεντητικής του Μουσείου.

«Σχολή κεντητικής»

Βιωματική δραστηριότητα και έκθεση πρωτότυπων αντικειμένων (κενήματα, «εργαλεία» κεντητικής)

Περιγραφή

Στους επισκέπτες προσφέρονται «εργαλεία», μοτίβα, αναπαραστάσεις καμβάδων/ υφαντών σε μεγάλο μέγεθος, χοντρές κλωστές, λευκώματα με αναπαραστάσεις κεντημάτων, σχέδια κ.ά. και ευλόγως κεντήματα...

προκειμένου να δοκιμάσουν τις δυνατότητές τους στην κεντητική. Τους «μιλούν» για τις στιγμές που κάθονταν και κεντούσαν καθώς και για τις «πηγές» της έμπνευσής τους και τους καθοδηγούν με ποικίλους τρόπους («σένσορες» που ενεργοποιούν ηχητικά εκθέματα, σημειώσεις κ.ά.), οι γυναίκες της Ηπείρου, της Κρήτης, της Σκύρου, των Επτάνησων κ.ο.κ. Κάποιες φορές οι «φωνές» αυτές παραπέμπουν τον επισκέπτη στις γύρω προθήκες και στο υλικό που εκτίθεται εκεί.

Οι επισκέπτες σε αυτήν την περίπτωση «αναπαράγουν» κυρίως «ξομπλιαστά» (μετρητά) κεντήματα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- Να μιλήσει με βιωματικό τρόπο τον επισκέπτη στην τέχνη και τις αρχές (προσαρμογή σε κοινώς αποδεκτούς κανόνες, μοναδικότητα, δημιουργικότητα, εντοπιότητα) της δημιουργίας μετρητών κεντημάτων.

Ψηφιακό έκθεμα για την τέχνη των γραφτών κεντημάτων

Περιγραφή

Οι επισκέπτες με τη χρήση εργαλείου που «γράφει» σε οθόνη αφής και βάσει οδηγιών ή/ και ατομικών χαρακτηριστικών (π.χ. καταγωγή) «ζωγραφίζουν» το «δικό» τους μοτίβο ή συνδυάζουν διαφορετικά μεταξύ τους μοτίβα αντλώντας από «δεξαμενή» μοτίβων της ελληνικής παραδοσιακής κεντητικής αποθηκευμένη στο ψηφιακό έκθεμα. Πρόκειται για τα μοτίβα που κυριαρχούν στην κεντητική κατά τους αιώνες που εξετάζει η έκθεση και που έχουν ενδεχομένως διακοσμητικό, αφηγηματικό ή συμβολικό χαρακτήρα. Το έκθεμα μπορεί στη συνέχεια να «πολλαπλασιάζει» το ζωγραφισμένο μοτίβο πάνω σε τσεβρέδες, πουκάμισα, κρεβατόγυρους κ.λπ. ανάλογα και με τις αρχικές επιλογές του επισκέπτη. Τα «ιδιοσυγκρασιακά» αυτά «κενήματα» τα παρουσιάζει το έκθεμα σε αντιπαραβολή με πραγματικά κεντήματα, τα θέτει προς αξιολόγηση από τους άλλους επισκέπτες, τα «δημοσιοποιεί» στα κοινωνικά μέσα και στο διαδίκτυο, τα επιβραβεύει ενδεχομένως με παραγωγές για το πωλητήριο κ.ο.κ. Τα «δημιουργήματά» του ο επισκέπτης μπορεί να τα αποστείλει στην ηλεκτρονική του διεύθυνση.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- Να μιλήσει με βιωματικό τρόπο τον επισκέπτη στην τέχνη και τις αρχές (προσαρμογή σε κοινώς αποδεκτούς κανόνες, μοναδικότητα, δημιουργικότητα, εντοπιότητα) της δημιουργίας γραπτών κεντημάτων.

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.2.4. Τι φοράτε;/ Τι φορούν;

εναλλακτικά Ντύσιμο και Στολισμός στη Νεώτερη Ελλάδα

Η ενότητα 4.2.4. αναπτύσσεται στο κτήριο N (οικία Δραγούμη)

Κτήριο M

4.2.4.1. Εισαγωγικά σχόλια

- Η ενότητα χωροθετείται ευλόγως στο κτήριο N (οικία Δραγούμη) σε άμεση συνάφεια με το τμήμα της ενότητας «Με τι ασχολείστε;» που αναφέρεται στις ασχολίες των γυναικών και στη γυναικεία εργασία και φιλοξενείται στο κτήριο M. *Ενδέχεται αυτή η «συμβιωτική» σχέση μεταξύ υφαντικής, κεντητικής και ενδυμασίας να καταδεικνύεται με κάποιο ευρηματικό μουσειογραφικά τρόπο και στο κέλυφος των κτηρίων που στεγάζουν τις δύο ενότητες.*
- Στην ενότητα παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο εκθέματα από τη συλλογή ενδυμασιών, εξαρτημάτων ενδυμασιών και κοσμημάτων του ΜΕΛΤ .
- Σύμφωνα με έρευνες διεθνώς αναμένεται να είναι από τις πιο «δημοφιλείς» ενότητες της έκθεσης καθώς αποτελεί θέμα προσφιλές και οικείο σε όλους μας – η ενδυμασία, ο τρόπος που επιλέγουμε να ντυθούμε αποτελεί στοιχείο ταυτότητας.

4.2.4.2. Βασικά μηνύματα ενότητας

- Η παραδοσιακή ενδυμασία δηλώνει προσωπικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του ατόμου.
- Η παραδοσιακή ενδυμασία δηλώνει τον τόπο καταγωγής του ατόμου.
- Η ενδυμασία δηλώνει το πολιτισμικό πλαίσιο και τις επιδράσεις που έχει επιδεχθεί.
- Οι καταβολές της ελληνικής παραδοσιακής ενδυμασίας ανάγονται στο Βυζάντιο και στην οθωμανική εποχή.
- Η παραδοσιακές ενδυμασίες αποτελούν το βασικό ένδυμα των κατοίκων του ευρύτερου ελλαδικού χώρου για χρονικό διάστημα δύο και πλέον αιώνων.

4.2.4.3. Βασική Θεματογραφία ενότητας

Το περιεχόμενο της μόνιμης έκθεσης της ενότητας σκιαγραφείται αρχικά και με επάρκεια στο τεύχος για το θεματικό περιεχόμενο των ενοτήτων και συγκεκριμένα στην ενότητα «Ντύσιμο και Στολισμός». Προκειμένου για τη διευκόλυνση του αναγνώστη της παρούσης, ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά εδώ η θεματολογία την οποία θα πραγματεύεται η εκθεσιακή ενότητα και που εξυπηρετεί πολύ καλά τους αρχικούς στόχους του Μουσείου.

- Ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας στον ελληνικό χώρο – από το ένδυμα κατά την οθωμανική περίοδο στο λεγόμενο «ευρωπαϊκό ένδυμα» –επιδράσεις σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές.
- Η πολυμορφία των παραδοσιακών ενδυμασιών
- Βασικές αρχές του ντυσίματος και του στολισμού στις διάφορες περιοχές του ελληνικού χώρου κατά τους νεώτερους χρόνους (18^{ος} - 19^{ος} - 20^{ος} αι. έως τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο)
- Τα βασικά μέρη του γυναικείου και του ανδρικού ντυσίματος –εξαρτήματα
- Η γεωγραφική προέλευση των τοπικών ενδυμασιών και τα πολιτισμικά της συμφραζόμενα
- Ο κώδικας της ενδυμασίας _ενδυμασία και συμβολισμοί, κοινωνικοί ρόλοι και ενδυμασία
- Η χρήση διαφορετικών τύπων ενδυμασίας (καθημερινή, γιορτινή, νυφική)
- Ενδυμασία και σώμα _ η διαδικασία του ντυσίματος
- Η παραγωγή της ενδυμασίας_ δημιουργία, τεχνικές, μεταποίηση, εκπαίδευση
- Η «απεικόνιση» της ενδυμασίας στη ζωγραφική, τη φωτογραφία, τη λογοτεχνία, την ταξιδιωτική λογοτεχνία
- Στοιχεία της παιδικής ενδυμασίας
- Ενδυμασία, ήθη και έθιμα
- Η «επιβίωση» της παραδοσιακής ενδυμασίας στη «σύγχρονη εποχή»

4.2.4.4. Στοιχεία από το εννοιακό περιεχόμενο των άλλων ενότητων

Γυναικεία ανδρική εργασία/ απασχόληση, η τελετουργία των μυστηρίων και το δέντρο της ζωής, ψυχαγωγία και γιορτές, κατοικία και αποθηκευτικοί χώροι, ιστορία του Μουσείου, καταγωγή και ιστορικό πλαίσιο, εκπαίδευση

4.2.4.5. Υπο_ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Εισαγωγή

Εμείς και τα ρούχα μας...

Περιγραφή

Η περιήγηση του επισκέπτη στην ενότητα από έξω προς τα μέσα ξεκινά από το παρόν/ πολύ πρόσφατο παρελθόν του. Σειρά ερωτημάτων που με ευρηματικό τρόπο εμφανίζονται στην εισαγωγή της ενότητας θέτουν έναν πρώτο προβληματισμό για τη σχέση της ταυτότητάς μας με τις ενδυματολογικές μας επιλογές και ταυτόχρονα για τις ειδοποιούς διαφορές μεταξύ της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης «μόδας» και της παραδοσιακής ενδυμασίας:

Επί παραδείγματι:

Τα ρούχα μας «αποκαλύπτουν» το γούστο μας, τα χρήματα που μπορούμε να διαθέσουμε γι' αυτά, τις αντιλήψεις μας... Τα χρώματα, τα στυλ, τα κοσμήματα που επιλέγουμε εκφράζουν την εικόνα που θέλουμε να προβάλλουμε....Πόσο χρόνο έχετε διαθέσει για να αποκτήσετε τα ρούχα σας; Πόσο καιρό έχετε το μαύρο πανωφόρι σας στη ντουλάπα; κ.ο.κ.

Στόχοι

Η υπο-ενότητα της εισαγωγής αποσκοπεί

- να εισαγάγει τον επισκέπτη στη «συζήτηση» για τη σημασία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου,
- να εισαγάγει τον επισκέπτη στη «συζήτηση» για την παραδοσιακή ενδυμασία «δίνοντας του θέση» στο επίκεντρο του προβληματισμού για την ένδυση.

Οι ενδυμασίες στο χώρο και στο χρόνο

Πρωτότυπα αντικείμενα και εποπτικό υλικό

Περιγραφή

Ο επισκέπτης μετά την εισαγωγή του στο κτήριο συναντά την αρχή «παρέλασης» ενδυμασιών, γυναικείων, ανδρικών και ενδεχομένων παιδικών, που ξεκινά από την «αναπαραγωγή» της ενδυμασίας στη σύγχρονη εποχή είτε ως τουριστικό είδος με φολκλοριστική διάθεση είτε ως δημιουργία επώνυμων σχεδιαστών των τελευταίων δεκαετιών του 20ού αιώνα είτε τέλος ως «στολή» για τις σύγχρονες δράσεις θεσμικών φορέων που αναβιώνουν μορφές και εκδηλώσεις του παραδοσιακού βίου (π.χ. σχολεία, το «Λύκειο των Ελληνίδων» κ.λπ.). Η αρχή της «παρέλασης» πλαισιώνεται από εποπτικό υλικό που συνδέεται με τη χρήση, τη «διακίνηση» ή/και την με ποικίλους τρόπους αναπαραγωγή/αναπαράσταση της φορεσιάς στη σύγχρονη εποχή (π.χ. σχολικές εορτές, σχολικά αναγνώσματα, φωτογραφίες παραστάσεων, τεκμηριωτικό υλικό από τη δράση των παλαιοπωλών, εικόνες από μαγαζιά πώλησης τουριστικών ειδών και εφημερων, σελίδες γυναικείων περιοδικών και άλλων λαϊκών αναγνωσμάτων, φωτογραφίες προθηκών μουσείων κ.ο.κ.). Στο συνοδευτικό εποπτικό υλικό περιλαμβάνονται και μαρτυρίες σύγχρονων Ελλήνων που «αφηγούνται» ενδεχομένως την προσωπική τους σχέση με τις παραδοσιακές ενδυμασίες (ιδιώτες, σχεδιαστές, παλαιοπώλες, έμποροι, προσωπικό μουσείων, μέλη τοπικών συλλόγων κ.λπ.)_ Οι μαρτυρίες «ανασύρονται» μέσω σύγχρονης ή δημοσιευμένης εθνογραφικής έρευνας). Στη συνέχεια παρατάσσονται φορεσιές από ποικίλες γεωγραφικές περιοχές και χρονολογική σειρά στο βαθμό που είναι εφικτή ακόμη και κατά προσέγγιση χρονολόγηση των ενδυμασιών. Οι ενδυμασίες εκτίθενται πλήρεις με όλα τους τα εξαρτήματα και ενδεχομένως τα κοσμήματα που φέρουν. Στη «σειρά» εντάσσονται και οι φορεσιές της «Αμαλίας» και «Όλγας» και τεκμηριωτικά αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου που συνδέονται με αυτές. Ενδυμασίες από κοντινές χρονικές περιόδους εκτίθενται σε κοντινή μεταξύ τους θέση στη «σειρά». Φτάνοντας προς το τέλος ενδεχομένως η έλλειψη ενδυμάτων που τεκμηριώνουν τις απαρχές της

πορείας μέσα στο χρόνο μπορεί να αντικατασταθεί με εποπτικό υλικό (χαρακτικά, μαρτυρίες κ.λπ.) Στο τέλος της πορείας εκτίθεται επίσης αναπαραγωγή του χιτώνα/ της τουνίκας (κ.ά.) τα ενδύματα από τα οποία φαίνεται να προέρχονται οι μετέπειτα παραδοσιακές ενδυμασίες και κοπτικός χιτώνας από τις συλλογές του Μουσείου. Εικονογραφείται, επίσης, με αναπαραγωγές των ενδυμάτων, η υπόθεση για το πώς η τουνίκα μετατρέπεται με παραλλαγές στους παλαιότερους χρονικά τύπους της ελληνικής ενδυμασίας (μαζεύεται;, δημιουργείται κάποια πτύχωση; κ.ο.κ.). *Η παραδοσιακή ενδυμασία της Κάσου, φέρεται να έχει την πιο κοντινή μορφή με την τουνίκα_ είναι ίσως ο 'πρώτος κρίκος' της αλυσίδας. Εφόσον δεν υπάρχει στη συλλογή του ΜΕΛΤ ενδέχεται να εκτεθεί υπό καθεστώς μόνιμου δανεισμού από το Μουσείο Μπενάκη ή να έρχεται σε περιοδικά διαστήματα από τη συλλογή του V&A στο Λονδίνο. Η «άφιξη της» στο Μουσείο μπορεί να αποτελεί κάθε φορά επικοινωνιακό τέχνασμα, να συνδέεται με άλλες περιοδικές εκθέσεις από την Κάσο κ.ο.κ. προκειμένου να ανανεώνεται το ενδιαφέρον των επισκεπτών.*

Κάθε ενδυμασία συνοδεύεται από εποπτικό υλικό και μικροαντικείμενα που καταδεικνύουν στοιχεία από το πολιτισμικό πλαίσιο του τόπου καταγωγής κάθε ενδυμασίας_ πρώτες ύλες, υλικά που προέρχονται από το εμπόριο και τις συναλλαγές με άλλες χώρες (π.χ. ένα κομμάτι ύφασμα), στοιχεία για τις κλιματολογικές συνθήκες κάθε γεωγραφικής περιοχής από όπου κατάγεται μια συγκεκριμένη ενδυμασία, περισσότερα κοσμήματα από αυτά που εκτίθενται πάνω στη φορεσιά, φωτογραφίες και πίνακες που απεικονίζουν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές ανθρώπους ντυμένους με τις παραδοσιακές ενδυμασίες, αναφορές σε ιστορικά γεγονότα (Τύπος, αντικείμενα) κ.ο.κ.

Η κάθε ενδυμασία, παραπέμποντας στην εισαγωγική ενότητα « Από που είσαι; είστε είμαστε;» φέρει και μία φράση που δηλώνει τον τόπο καταγωγής της: π.χ. «Εγώ είμαι από τη Σκόπελο». Φέρει επίσης, στο βαθμό που είναι εφικτό, χρονολόγηση ή έστω αναφορά στο χρονολογικό εύρος κατά το οποίο φορέθηκε.

Στόχοι

Η εκθετική υπο-ενότητα αποσκοπεί

- να σκιαγραφήσει την εξέλιξη της ελληνικής παραδοσιακής ενδυμασίας και να καταδείξει τις καταβολές της,
- να αναδείξει την πολυμορφία της ελληνικής φορεσιάς,
- να υπαινιχθεί το χρονικό εύρος που η παραδοσιακή ενδυμασία φορέθηκε στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο.

«Βάλουμε τα καλά μας...»

Πρωτότυπα αντικείμενα και εποπτικό υλικό

Περιγραφή

Η «παρέλαση στριφογυρίζει» προς το εσωτερικό του κτηρίου και καταλήγει σε ίσως πιο ελεύθερη διάταξη ενδυμασιών στο χώρο που ομαδοποιούνται βάσει πλέον τη χρήση τους, σε επίπεδο κοινωνικό/πραγματικό και συμβολικό_οι φορεσιές (και τα στοιχεία των ενδυμασιών) της γιορτής, του πένθους, του γάμου, της καθημερινής εργασίας κ.ο.κ. , η ενδυμασία της παντρεμένης, της χήρας, της ανύπαντρης κ.λπ. Οι ενδυμασίες συνοδεύονται από μαρτυρίες ή σύντομες αφηγήσεις προσωπικών ιστοριών (και αποσπάσματα από τη λογοτεχνία) που αποκαλύπτουν με γλαφυρότητα σημαντικά στοιχεία από τη χρήση τους, π.χ. : «Εγώ, τη φόρεσα στο γάμο το..., στο πανηγύρι, κ.λπ., όταν έχασα τον άνδρα μου, όταν έφυγε ο Γιάννης στα ξένα..., τη φορεσιά την έφτιαξε η... τα κοσμήματα τα πήραμε από... Βλέπεις που φοράω σκούρα...». Τις μαρτυρίες/ ιστορίες αυτές ο επισκέπτης μπορεί να «ακούσει» με χρήση ατομικών ακουστικών ή ηχείων περιορισμένης εμβέλειας τοποθετημένων δίπλα στις ομάδες των φορεσιών ή να διαβάσει. Η εκθετική υπο-ενότητα ολοκληρώνεται με έκθεση εποπτικού υλικού (φωτογραφίες, πίνακες) που απεικονίζει άνδρες, γυναίκες παιδιά να φορούν τα παραδοσιακά ενδύματα σε διαφορετικά στιγμιότυπα από τη ζωή τους, αρχαιακό υλικό (προικοσύμφωνα, άλλες συμβολαιογραφικές πράξεις κ.ά.) που αποκαλύπτει «επεισόδια» στην ιστορία των ενδυμασιών και υποβλητικό φωτισμό που αναδεικνύει τα στοιχεία πάνω στις φορεσιές που η

έκθεση επιχειρεί να τονίσει. Στο «έκθεμα» έμφαση θα δοθεί στην τελετουργία του ντυσίματος της νύφης.

Στόχοι

Η εκθετική υπο-ενότητα αποσκοπεί

- να αναδείξει τις παραλλαγές στη μορφή της παραδοσιακής ενδυμασίας σύμφωνα με τη χρήση της και τους κοινωνικούς ρόλους του «φέρροντος».
- να φανερώσει πτυχές του ευρύτερου πολιτισμικού πλαισίου της χρήσης της.

Από πού είστε; Είστε «ελεύθερη» Έχετε παιδιά; Σας άρεσε η γιορτινή φορεσιά της Σαρακατσάνας; Θα αλλάζατε το κοστούμι σας για μια φουστανέλα; ... Ντυθείτε αναλόγως...

Ψηφιακό έκθεμα που «ντύνει» τον επισκέπτη βάσει των επιλογών του, των ατομικών του χαρακτηριστικών του και των πληροφοριών που έχει συλλέξει στην ενότητα.

Περιγραφή

Ο επισκέπτης στέκεται απέναντι από ψηφιακό έκθεμα/ καθρέφτη με το οποίο διαδρά από σχετική απόσταση. Επιλέγει «τι θα φορέσει» μέσα από «μενού» που του προτείνει το έκθεμα ανάλογα και με κάποια ατομικά στοιχεία με τα οποία τροφοδοτεί την εφαρμογή, ίσως και μέσω ψηφιακής πληροφορίας που έχει αποθηκευτεί π.χ. στο κινητό του τηλέφωνο στην ενότητα « Από που είσαι; είστε είμαστε;». Μέσω ίσως και κάποιου παιχνιδιού/ quiz η εφαρμογή επιβραβεύει ή «διορθώνει» τον επισκέπτη για τις ορθές ή «λανθασμένες» επιλογές του – π.χ. λανθασμένη σειρά ρούχων ή λανθασμένη επιλογή εξαρτημάτων που δεν «αρμόζουν» στα ατομικά του χαρακτηριστικά. Φωτογραφία της ντυμένης φιγούρας του ο επισκέπτης μπορεί να αποστείλει μέσω του εκθέματος στον υπολογιστή του.

Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να «ντυθούν» με αληθινά ρούχα, πιστά αντίγραφα των παραδοσιακών ενδυμασιών, ώστε να αντιλαμβάνονται βιωματικά τα φυσικά χαρακτηριστικά των ενδυμασιών αυτών: βάρος, όγκο κλπ.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να μυήσει τον επισκέπτη με βιωματικό τρόπο στην τελετουργία του ντυσίματος με την παραδοσιακή ενδυμασία,
- να αναδείξει τη σχέση τύπων της παραδοσιακής ενδυμασίας με στοιχεία του πολιτισμικού της πλαισίου.

ΟΡΟΦΟΣ

«Μαγικά ρούχα»

Βιωματικό ψηφιακό έκθεμα εικονικής αποτύπωσης μοτίβων και συμβόλων πάνω στα ρούχα του επισκέπτη και σύμφωνα με τις προσωπικές του επιλογές

Περιγραφή

Το έκθεμα μπορεί να εντάσσεται σε ένα είδος «φωτογραφικού θαλάμου». Μοτίβα συμβολικής κυρίως φύσης «φεύγουν» από ψηφιακές αναπαραγωγές εξαρτημάτων της ενδυμασίας και αποτυπώνονται εικονικά πάνω στα ρούχα του επισκέπτη στα σημεία που θα ήταν εύλογο να υπάρχουν (π.χ στο ύψος της ποδιάς, στα μανίκια κ.λπ.). Το έκθεμα έχει τη δυνατότητα να φωτογραφίσει τον επισκέπτη και ενδεχομένως να του εκτυπώσει φωτογραφία τύπου Polaroid. Ο επισκέπτης μπορεί και πάλι να επιλέξει μοτίβα και σύμβολα βάσει προσωπικών χαρακτηριστικών, επιθυμιών κ.λπ. Π.χ. μια γυναίκα που επιθυμεί να αποκτήσει παιδί θα μπορούσε να «φωτογραφηθεί» με ένα γονιμικό έκθεμα, κάποιιο που φοβούνται το «κακό μάτι» μπορούν να επιλέξουν αποτροπαϊκά μοτίβα κ.ο.κ.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να συζητήσει για τη χρήση και σημασία των μοτίβων και των συμβόλων στην παραδοσιακή ενδυμασία,
- να βάλει τον επισκέπτη στη θέση του ανθρώπου που επικαλείται τη «μαγική» χρήση των συμβόλων.

Τίτλος «Μπρος στα κάλη τι είναι ο πόνος...» Φυσικό έκθεμα «αποδόμησης» της φορεσιάς- «έμφαση» στην έκταση που καταλαμβάνουν τα εξαρτήματα όταν παρατεθούν το ένα δίπλα στο άλλο.

Περιγραφή

Τα διάφορα εξαρτήματα της φορεσιάς εκτίθενται σε κατασκευή με επάλληλα φύλλα ενδεχομένως από διαφανές υλικό. Όταν όλα τα φύλλα είναι κλειστά συγκροτείται το σύνολο της ενδυμασίας. Ο επισκέπτης τα σύρει με δική του πρωτοβουλία μέχρι να ανοίξει και το τελευταίο φύλλο. Σε κάθε φύλλο εκτίθεται και από ένα εξάρτημα της ενδυμασίας. Όλα μαζί τα φύλλα ανοιχτά καταλαμβάνουν μεγάλη έκταση στο χώρο που μπορεί να τονίζεται και από αναγραφή μέτρων κ.λπ. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα κεφαλοδεσίματα και στους τρόπους στερέωσής τους στο κεφάλι. Τα αντίγραφα των ενδυμάτων μπορούν να βρίσκονται μέσα σε κασέλα με βάση τον τρόπο που θα είχαν διπλωθεί, αρωματιστεί κ.ο.κ. στην πραγματικότητα.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να καταδείξει την πολυπλοκότητα της γυναικείας γιορτινής ή νυφικής παραδοσιακής ενδυμασίας

Κάλτσες, παπούτσια, ποδιές...

Πρωτότυπα αντικείμενα και εποπτικό υλικό

Περιγραφή

- Έκθεση εξαρτημάτων των ενδυμασιών και ενδεχομένως ομαδοποιήσεις ομοειδών εξαρτημάτων από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές. Παρουσιάζονται κυρίως «κομμάτια» που αναμένεται να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών (κάλτσες, παπούτσια, ποδιές και πουκάμισα) Στο σημείο αυτό μπορούν να παρουσιαστούν και κομμάτια που καταδεικνύουν την ανακύκλωση των ρούχων σε βάθος χρόνου. (τμήματα του ρούχου προσαρμοσμένα σε νέα υφάσματα κ.λπ.)

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να αναδείξει μέρη της παραδοσιακής ενδυμασίας τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και στα οποία συνήθως δεν δίνεται η απαιτούμενη σημασία.

Η παραγωγή των ενδυμασιών

Πρωτότυπα αντικείμενα και εποπτικό υλικό

Περιγραφή

Με ευφάνταστο τρόπο παρουσιάζονται τα εργαλεία της ανδρικής και γυναικείας εργασίας που σχετίζονται με την παραγωγή των ενδυμασιών (εργαλεία, ραπτομηχανή, απεικονίσεις, μαρτυρίες, προσωπικές ιστορίες)

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να μυήσει τον επισκέπτη στα μυστικά της παραγωγής της παραδοσιακής ενδυμασίας.

Συμπληρωματικά στοιχεία ενότητας

Αναφορές στην οικεία Δραγούμη και στην οικογένεια που την κατοίκησε.

Κασέλες και άλλα 'κομμάτια' της οικοσκευής που χρησιμοποιούνται για τη φύλαξη των ενδυμασιών, τοποθετημένα σε αναπάντεχα σημεία.

Αργαλειός (ίσως και σε μινιατούρα) και άλλα υφαντά

Τα αγαπημένα κομμάτια των διευθυντών:

«Οι φορεσιές είναι άλλο πράγμα... πάρα πολύ ωραίες...

Κοιτάζτε αυτοί οι επενδύτες, τι κεντήματα είναι αυτά;. Αυτό είναι πια ολόκληρο, δεν βλέπεις ύφασμα καθόλου.

, οι αστικές έχουνε το στυλ των αστικών, την ομορφιά, ίσως την υπερβολή σε ορισμένα πράγματα, αλλά ειν' κι αυτές ωραίες. Κι εμένα μ' αρέσει πάρα πολύ το γεγονός ότι κάθε τόπος(!) έχει τη δικιά του φορεσιά. Όχι κάθε άνθρωπος, κάθε κυρία ή κάθε κύριος, αλλά κάθε τόπος. Κι αυτό είναι πολύ ωραίο, βγάζει κάτι πιο εσωτερικό, πιο μαγικό... είναι πάρα πολύ ωραίο. Ναι είναι πολύ ωραίες οι φορεσιές, πάρα πολύ ωραίες.»

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
- Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.

4.2.5. Τι πιστεύουν;/ Τι πιστεύετε;

εναλλακτικά Θρησκεία – δοξασίες- έθιμα και παραδόσεις στη Νεώτερη Ελλάδα

Η ενότητα 4.2.5. αναπτύσσεται στο ισόγειο και τον όροφο του κτηρίου Α

4.2.5.1. Εισαγωγικά σχόλια

- ⇒ Η ενότητα χωροθετείται ευλόγως στο κτήριο Α σε άμεση γειτνίαση με την εκκλησία του Αγίου Ελισαίου.
- ⇒ Στην ενότητα παρουσιάζονται κατά κύριο λόγο εκθέματα από τη συλλογή εκκλησιαστικής αργυροχοΐας, κεντητικής, χρυσοκεντητικής, μεταλλοτεχνίας, ενδυμασιών, ξυλογλυπτικής και κεραμεικής.
- ⇒ Η ενότητα φιλοξενεί τις υπο-ενότητες:
  - Το θρήσκευμα του νέου Ελληνισμού και η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία
  - «Καλό βράδυ, Παναΐτσα μου...» ή «...θα σου φέρω μία λαμπάδα ίσα με το μπόι μου...»
  - Τα ιερά μυστήρια και «ο κύκλος της ζωής»
  - Άγιος Ελισσαίος

4.2.5.2. Βασικά μηνύματα ενότητας

- ⇒ Το θρησκευτικό συναίσθημα έχει σφραγίσει την ομαδική ζωή στις κοινότητες του νεώτερου Ελληνισμού.
- ⇒ Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία αποτέλεσε κύριο παράγοντα της κοινωνικής και πνευματικής ζωής στην Τουρκοκρατία και μετέπειτα./ Η νεώτερη Ελληνική Εκκλησία κρατά και συντηρεί τη Βυζαντινή τελετουργικότητα
- ⇒ Η χριστιανική ελληνική εκκλησία έχει πολλούς δεσμούς με ένα προχριστιανικό παρελθόν/ παλαιές παγανιστικέςπίστεις και δοξασίες και πατροπαράδοτα έθιμα διεισδύουν στις ιερότερες στιγμές της χριστιανικής θρησκείας.

- ⇒ Η παρουσία της εκκλησίας στον κύκλο της ζωής των Ελλήνων είναι πολύ σημαντική.
- ⇒ Η ενορία αποτελεί συστατικό μέρος του οργανικού συστήματος της Εκκλησίας της Ελλάδας.

4.2.5.3. Βασική θεματογραφία ενότητας²¹

- ⇒ Στοιχεία για την ιστορία, την οργάνωση και τη δράση της ελληνικής ορθόδοξης Εκκλησίας
- ⇒ Στοιχεία για το τελετουργικό που αφορά στην τέλεση των «επίσημων πράξεων» της εκκλησίας/ κύριες στιγμές της χριστιανικής θρησκείας, εκδηλώσεις με επίσημο και σοβαρό χαρακτήρα
- ⇒ Στοιχεία για το τελετουργικό που αφορά στην τέλεση των «επίσημων πράξεων» της εκκλησίας/ μυστήρια
- ⇒ Στοιχεία για τις «συγγένειες» του «θρησκευτικού» με τη μαγεία και εν γένει του «χριστιανικού» με το «προχριστιανικό
- ⇒ Στοιχεία για τη «συνάντηση» των εκκλησιαστικών εκδηλώσεων με τις λαϊκές παραδόσεις- τα λαϊκά έθιμα/ την εν γένει εκκοσμίκευση της εκκλησιαστικής τελετουργικότητας
- ⇒ Στοιχεία για τον καθολικισμό στο νεώτερο ελληνικό κόσμο
- ⇒ Στοιχεία για την εκκλησία του Άγιου Ελισσαίου
- ⇒ Στοιχεία για το μοναχισμό

4.2.4.4. Στοιχεία από το εννοιακό περιεχόμενο των άλλων ενοτήτων

«Ο κύκλος της ζωής», ψυχαγωγία, καταγωγή, ιστορικό πλαίσιο

4.2.4.5. Υπο _ενότητες/ Εκθέματα/ Εκθεσιακά μέσα

ΙΣΟΓΕΙΟ

Το θρήσκευμα του νέου Ελληνισμού και η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία

²¹ Βλ. σχετικά το Μερακλής, Γ., Μ. 1986 *Ελληνική Λαογραφία, Ήθη και Έθιμα*, Οδυσσεάς, Αθήνα, που πραγματεύεται με επάρκεια το ζήτημα της θρησκευτικής λαογραφίας.

Ψηφιακός διαδραστικός χάρτης με απεικόνιση της βυζαντινής αυτοκρατορίας, της οθωμανικής και του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και της σταδιακής επέκτασης των συνόρων του

Περιγραφή

Ψηφιακός διαδραστικός χάρτης μεγάλων διαστάσεων (σε οριζόντια ή κατακόρυφη θέση) ενεργοποιείται βάσει επιλογών του επισκέπτη και εμφανίζει στοιχεία για την εξάπλωση της ορθόδοξης εκκλησίας και του ρόλου που διαδραμάτισε σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές (π.χ. στην εκπαίδευση), συγκεντρώσεις χριστιανικών πληθυσμών, το ορθόδοξο αλλά και καθολικό δόγμα κ.ά. Προσομοιάζει αισθητικά και μορφολογικά το χάρτη της εισαγωγικής ενότητας που αναφέρεται στην καταγωγή του νέου Ελληνισμού.

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- να δώσει πραγματολογικές πληροφορίες για το θρήσκευμα των Ελλήνων

«Καλό βράδυ, Παναΐτσα μου...» ή «...θα σου φέρω μία λαμπάδα ίσα με το μπόι μου...»

«Ημερολόγιο» των κύριων στιγμών της χριστιανικής θρησκείας (ψηφιακό ή συμβατικό έκθεμα) και φυσικά εκθέματα

Περιγραφή

Διαδραστική φυσική κατασκευή με περιστρεφόμενες επιφάνειες που από τη μία πλευρά φέρουν στοιχεία για τις τελετουργικές εκδηλώσεις της εκκλησίας σε συγκεκριμένες ιερές στιγμές και από την άλλη για τις εκδηλώσεις στο πεδίο του κοσμικού (έθιμα, δρώμενα, παραδόσεις κ.ο.κ.) στις αντίστοιχες στιγμές. Εφόσον είναι εφικτό, η κατασκευή φέρει και αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τις εκδηλώσεις και των δύο κόσμων (ιερά σκεύη, εικόνες, τέμπλα κ.ά. αλλά και αντικείμενα που χρησιμοποιούνται στην τέλεση εθίμων, ρούχα και εξαρτήματα μεταμφιέσεων κλπ.) Εναλλακτικά, τα αντικείμενα παρουσιάζονται σε δεύτερο επίπεδο έστω με κάποια χωροταξική συνάφεια με τις επιφάνειες που πραγματεύονται αντίστοιχο

θέμα. Η παρουσίαση συνοδεύεται από εποπτικό υλικό (σε συμβατική και ψηφιακή μορφή) πίνακες, «ακούσματα», αφηγήσεις από τη λογοτεχνία, μαρτυρίες κ.ά. Επίσης, με συμβατικό ή ψηφιακό τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να καταθέσουν και τη δική τους μαρτυρία ή άλλο τεκμήριο από τη «συμμετοχή» τους στην τέλεση των ιερών στιγμών της χριστιανικής θρησκείας.

Η συνολική διάταξη των εκθεμάτων στην ενότητα αυτή ενδέχεται, εφόσον το επιτρέπουν τα χαρακτηριστικά των αιθουσών που την φιλοξενούν, να παραπέμπει στο σχήμα του κύκλου υποδηλώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη συνάφεια του ημερολόγιου των ιερών στιγμών της θρησκείας με το λεγόμενο «κύκλο του χρόνου».

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- Να καταδείξει τη σχέση της επίσημης λατρείας με την εκκοσμικεύσή της, τις λαϊκές δοξασίες, τα λαϊκά δρώμενα και τα έθιμα που διέπουν τον καθημερινό βίο.

ΟΡΟΦΟΣ

Τα ιερά μυστήρια και «ο κύκλος της ζωής»

Κολάζ (συμβατικό ή ψηφιακό έκθεμα) από φωτογραφίες (και ενδεχομένως άλλου τύπου απεικονίσεις εφόσον πρόκειται για παλαιότερες εποχές) και φυσικά εκθέματα

Περιγραφή

Στο έκθεμα με ψηφιακό ή συμβατικό τρόπο παρουσιάζονται απεικονίσεις βαπτίσεων, γάμων, τελετών μνημόσυνων και κηδειών, του μυστηρίου της θείας ευχαριστίας κ.ά. σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές κατά τη διάρκεια των αιώνων που εξετάζει η έκθεση και σε διαφορετικούς τόπους. Ο επισκέπτης επιλέγει μία φωτογραφία και «συλλέγει» πληροφορίες σχετικά με το μυστήριο που απεικονίζεται σε αυτή (μαρτυρίες, παραθέματα, «ακούσματα» κ.ο.κ.). Στην ενότητα εκτίθενται αντικείμενα που χρησιμοποιούνται από την Εκκλησία για την τέλεση των μυστηρίων αλλά και στη λαϊκή εθιμοτυπία.....

Στόχοι

Το έκθεμα αποσκοπεί

- Να καταδείξει τη σχέση της επίσημης τελετουργίας των μυστηρίων με την εκκοσμίκευσή της, τα έθιμα, τις κοσμικές τελετές και τις εορταστικές εκδηλώσεις που σχετίζονται με αυτά.

Κείμενα ενότητας

- Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα εισαγωγικό κείμενο που αναφέρεται στους στόχους και το περιεχόμενό της.
  - Επίσης κείμενα/ οδηγίες και τίτλοι συνοδεύουν όλα τα εκθέματα της ενότητας.
-

Άγιος Ελισσαίος

Στην εκκλησία του Άγιου Ελισσαίου, όπου ενδέχεται να τελείται λειτουργία σε τακτά χρονικά διαστήματα, επιχειρείται περιορισμένης έκτασης, «σοβαρή» παρουσίαση/Πραγματολογικά στοιχεία (σχέδια, πληροφορίες, πίνακες κ.λπ.)/Αφηγήσεις Παπαδιαμάντη κ.ά.

Ενδεικτικά

«Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐνόσω ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ταύτας ἡμέρας, νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν καὶ νὰ ζωγραφῶ μετὰ στοργῆς τὰ γνήσια ἑλληνικὰ ἦθη».

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

«Ἄπορῶ, πάτερ μου, πῶς ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθείσῃ φύσει αἴσθημα ἰσχυρότερον τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως».

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Οί έμποροι τών έθνών*

[Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης] είχε μεταρσιωθή εν τη εκπληρώσει των ιερών τούτων καθηκόντων. Αίγλη απολύτου ευτυχίας εφώτιζε την δασύτριχα μορφήν του με την σγουράν μαύρην γενειάδα και την ομόχρωμον πλουσίαν κόμην. [...] Έψαλλε δε ο συγγραφεύς της «Νοσταλγού» μετά ζέσεως και πάθους αληθινού, εντείνων την φωνήν, τηρών τον χρόνον διά βιαίας καταφοράς της χειρός του επί του ερείσματος του στασιδίου, αλλά τηρών συγχρόνως και την τάξιν του ναού...»

Γεράσιμος Βώκος, «Αγρυπνία εις τον Άγιον Ελισσαίον», εφ. Ακρόπολις, 8

Μαρτίου 1894

5. Φάση μελέτης υλοποίησης _Άλλες μελέτες

5.1.

Προκειμένου να συνταχθεί τεχνικό δελτίο όσον αφορά στη μουσειολογική και μουσειογραφική μελέτη απαιτούνται οι ακόλουθες εργασίες:

- ⇒ Οριστική σκιαγράφιση του περιεχομένου της έκθεσης, υλικού και άυλου
- ⇒ Λήψη οριστικών αποφάσεων για την επιλογή των ερμηνευτικών μέσων της έκθεσης
- ⇒ Συγγραφή συγκεκριμένων προδιαγραφών/ κατευθυντήριων γραμμών για την υλοποίηση όλων των εκθεμάτων (κατασκευών, εποπτικού υλικού, συμβατικών εκθεμάτων, ψηφιακών παραγωγών) και ιδιαίτερα συγγραφή σχηματικών σεναρίων (στόχοι, σκελετός σεναρίου) απαραίτητων για την υλοποίηση των ψηφιακών εκθεμάτων²²
- ⇒ Συγγραφή συγκεκριμένων προδιαγραφών/ κατευθυντήριων γραμμών για την άριστη εκτέλεση όλων των απαραίτητων εργασιών που σχετίζονται με την υλοποίηση ενός Μουσείου
- ⇒ Συνεργασία με τα μέλη των άλλων μελετητικών ομάδων για τη σύνταξη προϋπολογισμού
- ⇒

5.2. Άλλες μελέτες

Προκειμένου για τη δημιουργία του Μουσείου και για να συνταχθούν σχετικά τεχνικά δελτία και τεύχη δημοπράτησης πρέπει να εκπονηθούν και οι ακόλουθες μελέτες με όμορα με αυτό της παρούσης αλλά και της αρχιτεκτονικής/μουσειογραφικής μελέτης αντικείμενα.

5.2.1. Ψηφιακή Μελέτη

---

²² Η πρώτη αυτή προσέγγιση καθορίζει τελικά το είδος του ψηφιακού εκθέματος, τον απαιτούμενο εξοπλισμό και το απαραίτητο λογισμικό και επομένως και το ύψος του κόστους.

Η ψηφιακή μελέτη θα παράσχει ακριβή διαστασιολόγηση των ψηφιακών ερμηνευτικών μέσων και του απαιτούμενου εξοπλισμού, προδιαγραφές και κόστος παραγωγών.

5.2.2. Μελέτη φωτισμού

5.2.3. Μελέτη περιβάλλοντος χώρου

Ενδεικτική Μουσειολογική Βιβλιογραφία

Bernstein, Basil, 2000. *Pedagogy, Symbolic Control and Identity. Theory, Research, Critique* (αναθ.έκδοση), Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham, Boulder, New York, Oxford.

Falk, J.H & Dierking, L.D. 2000, *Learning from museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, AltaMira Press, California.

Hein, G.E. 1998a, *Learning in the Museum*, Routledge, London and New York.

Hooper-Greenhill, E. 2000, *Museums and the Interpretation of visual culture*, London and New York:Routledge.

Lowenthal, D. 1985, *The Past is a Foreign Country*, Cambridge, Cambridge University Press

Smith, L. 2006, *Uses of Heritage*, London and New York, Routledge